

Gönderim Tarihi:01.10.2015 Kabul Tarihi: 30.12.2015

SUÇUN BELİRLEYİCİLERİ OLARAK BAŞLICA EKONOMİK RİSK FAKTÖRLERİ¹

Caner ÇAKMAK*

MAJOR ECONOMIC RISK FACTORS AS DETERMINANTS OF CRIME

Öz

Suç farklı zamanlarda, farklı coğrafyalarda ve farklı toplumlarda farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bundan dolayıdır ki evrensel bir tanımlama yapılamamaktadır. Ancak suç, tüm toplumların huzur ve güven ortamını tehdit eden büyük sosyal problemlerden biridir. Çalışmada oldukça karmaşık olan suç olgusu ekonomik bir çerçeveden incelenmiştir. Ekonomik sorunların suçun en önemli nedenleri olabileceğine dair genel kanaat toplumda oldukça yaygındır. Konuya ilişkin akademik yazın bu genel kanaatin doğrulandığı ve yanlışlandığı araştırmalar ile doludur. Ekonomik sorunlar ve suç ilişkisi noktasında yapılan araştırmalar incelendiğinde genellikle; gelir düzeyi, işsizlik, yoksulluk, gelir düzeyindeki eşitsizlikler, ücretler, enflasyon, ekonomik krizler gibi faktörlerin kullanıldığı görülmektedir. Bu faktörlerin suçlu davranış ile ilişkisinin nasıl bir görünüm sergilediğini tespit edebilmek, kriminolojik araştırmalar içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışma bugüne kadar ekonomik sorunlar ve suç ilişkisi üzerine yapılan ampirik araştırmaların taraması niteliğindedir. Burada ekonomik sorunlardan; gelir düzeyi, gelir dağılımında eşitsizlik, yoksulluk, işsizlik ve göreceli mahrumiyet unsurları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suç, Gelir Düzeyi, Gelir Dağılımında Eşitsizlik, Yoksulluk, İşsizlik, Göreceli mahrumiyet

Abstract

The definition of crime has varied across time, geography and society. That is the reason why it is hard to come up with a globally accepted definition. Crime is one of the major social problem threatening environment of trust and peace to every

¹ Bu çalışma, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye (Kamu Ekonomisi) Anabilim Dalında yapılan “Farklı Suç Türleri Açısından Ekonomik Risk Faktörleri: Ankara Cezaevleri Örneği”, adlı doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

* Dr., Düzce Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Sigortacılık ve Sosyal Güvenlik Bölümü, e-posta: canercakmak@duzce.edu.tr

society in the world. The fact of crime, which is a highly complicated matter, was investigated with an economic perspective in this study. It has been widely accepted that the economic problems are the most prominent factors of crime. The academic literature on this subject is packed with researches which confirmed this conviction and refuted. When examine researches about the relationship between economic problems and crime, economic factors such as income level, unemployment, poverty, inequality in income distribution, wages, inflation and economic crisis are some of factors usually discussed. Ascertaining the appearance of the relationship between criminal behavior of these factors are an important role in criminal researches. In this article reviews empirical studies on crime factors to derive the measurable relations between crime and economic problems. This paper, economical factors as income level, inequality in income distribution, poverty, unemployment and relative deprivation have been deal with.

Keywords: Crime, Income Level, Inequality in Income Distribution, Poverty, Unemployment, Relative Deprivation.

1. Giriş

Suç, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Öyle ki bazı inanışlarda, insanoğlunun dünyaya geliş hikâyesi, ilahi bir suçun işlenmesine dayandırılmaktadır. Hatta Hristiyanlık inancı, “Asli Günah” anlayışı ile insanı, Âdem’in işlediği kabul edilen ilk suç (günah) nedeniyle doğuştan suçlu (günahkâr) olarak kabul etmektedir (Walsh ve Hemmens, 2011: 6). İslam inancı peygamberlerin günahsız oldukları kabulü ile bu durumu suç (günah) olarak kabul etmemekte ve ilk suç, Âdem’in Kabil ve Habil isimli ilk iki oğlu arasında işlenen cinayet olarak kabul etmektedir (Öztürk, 2004: 152). İlk suçun kim tarafından işlendiği bir tarafa, suç olgusunun insanlık tarihinin başlangıç noktasından bugüne kadar toplumsal hayatın en önemli problemlerinden olduğu değişmez bir gerçektir. Çünkü her grup, topluluk veya toplumda pozitif etkileşimi sağlayan bağlar görevi gören normlara aykırı davranışlarda bulunanlar olagelmıştır. Toplumda neden olduğu korku ve panik atmosferi ile sosyal çözülmenin güçlü bir emaresi olan suç, toplumsal güveni, barışı ve birlikte huzur içinde yaşama düşüncesini tehdit ederek bir toplumda var olan doğal ahenge çok büyük zararlar vermektedir. Sorunun neden olduğu toplumsal sonuçlar dikkaete alındığında, bu sorunla başa çıkabilmek ve suçları önleyebilmek için evvela bu sorunun nedenlerini ortaya koymak ve suçla mücadele yollarının doğru bir biçimde tespit edilmesi gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda kriminoloji bilimi son birkaç yüzyılda ikiyüzden fazla teori ve model ortaya koyarak suçun nedenlerine ilişkin çok çeşitli perspektiflerden açıklamalar yapılmış ve suçun önlenbilmesi maksadıyla çözüm önerileri sunulmuştur. Suça dair

geliştirilen yaklaşımlar arasında özellikle Jeremy Bentham'la başlayan faydacı felsefenin suçlu davranışın nedenlerini açıklama noktasında getirmiş olduğu ekonomi ve rasyonalite temelli bakış açısının önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. İnsanı bencil, hırslı ve rasyonel bir varlık olarak gören Klasik Okul, suçlu davranışın nedenini bireylerin “zahmeti az getirisi çok” (Dolu, 2011: 85) alternatifler olarak değerlendirmiştir. İnsanı öz çıkarıcı, rasyonel ve iktisadi bir varlık olarak değerlendiren bu görüş, bireylerin kararlarını fayda-maliyet ekseninde şekillendirerek ahlaki olmasa bile kendi çıkarlarını ençoklaştıracak alternatifleri tercih ettiklerini savunmaktadır. Buradan hareketle kriminolojik çalışmaların ana akım görüşleri arasındaki yerini alan ekonomik perspektif, daha sonra yapılan işsizlik, yoksulluk, sınıf çatışması, gelir eşitsizliği, Marks ve sonrasında kapitalizmi eleştiren çalışmalardan esinlenen politik ekonomiye dair değişkenlerin de içinde bulunduğu daha karmaşık modellerle suç araştırmalarındaki yerini daha da güçlendirmiştir.

İnsanların yakalanma, tutuklanma ve hüküm giyme olasılıklarının yüksekliğine karşın neden suç işlediğine dair sorular, suç etiolojisinin öteden beri cevap aradığı sorulardır. Suça etki edebilecek psikolojik, biyolojik, çevresel, sosyal veya iktisadi faktörlerin neler olabileceği ve hangi suç türleri üzerinde hangi faktörlerin nasıl etkiler gösterebileceği etiolojik tartışmaların merkezinde olagelmıştır. Ancak suçun nedenlerinin saptanması son derece karmaşık bir süreç olduğunu ifade etmek gerekmektedir (Yücel, 2003: 38). Bir başka ifade ile sosyal bilimlerde, iki değişken arasında doğrudan bir sebep-sonuç ilişkisi olduğuna işaret eden nedenselliğin (Nadar, 2011: 210) var olduğu iddiasında bulunmak çoğu zaman oldukça zordur. Bir suçluda tespit edilen biyolojik, kültürel, sosyal veya iktisadi bir koşulun diğer bir suçlu için kriminojen bir unsur olamayacağı gerçeği unutulmamalıdır (Yücel, 2003: 38-39). İnsanı suç işlemeye sevk edebilecek nedenlerin çokluğuna karşın bunları genelleştirmek oldukça zor hatta imkânsızdır denilebilir. Her bir bireyin farklı karakter yapısı farklı ve o bireye özgü olması ve aynı zamanda farklı aile ve sosyal ortamlarda yetişmeleri, bireyler arası farklılıkları daha da çeşitlendirmektedir (Sokullu-Akıncı, 2009: 48). Fakat bu zorluk nedensellik ilişkisinin kurulamayacağı anlamına gelmemektedir. Sosyal bilimlerden nedensellik ilişkisi olması üç şartın aynı anda bulunmasına bağlıdır. Bunlar; zaman önceliği (time precedence), ilişkinin varlığı (existence of relationship) [kovaryasyonun/korelasyonun varlığı (existence of covariation/correlation)] ve iki değişken arasındaki ilişkiyi etkileyen başka bir değişkenin olmamasıdır (Kenny, 1979: 3-5; Babones; Miles ve Shevlin, 2001: 113-115; Gürer vd., 2010: 65-67). Bu şartlardan

herhangi birinin aynı anda bulunmuyor olması herhangi bir nedensellik ilişkisi kurulamayacağı anlamına gelmektedir.

Yapılan suç araştırmalarında; gelir düzeyi, yoksulluk, gelir dağılımı, işsizlik, konjonktürel iktisadi dalgalanmalar, mutlak yoksunluk ve göreceli mahrumiyet gibi iktisadi değişkenlerin önemli faktörler olarak değerlendirildiklerini görmekteyiz. Bu çalışma bugüne kadar ekonomik sorunlar ve suç ilişkisi üzerine yapılan ampirik araştırmalardan elde edilen bilgilerin sunulduğu bir literatür taraması niteliğindedir. Bu kapsamda, öncelikle sapma ve suç kavramları açıklanmaya çalışılacak sonrasında ise suça neden olabileceği düşünölen ekonomik faktörler gruplandırılıp literatür incelemesinde bulunularak bir değerlendirme yapılmıştır.

2. Sapma ve Suç Kavramları

Toplumsal hoşgörü sınırlarının dışında olan davranışlara “sapma” veya “sapkın davranış” olarak tanımlanmakta ve toplumun çoğu tarafından, tuhaf, rahatsız edici, tehlikeli, acayip görölen, geniş bir davranışlar yelpazesine işaret etmektedir (Hagan, 2011: 3). Sapma toplumsal normlara aykırı hareket etmeyi ifade ederken, suç ise ceza hukuku normlarından sapan davranışları tanımlamaktadır (Thio, 2006: 14). Bir diğer ifade ile yasal sistemde suç olarak kabul edilen sapsmalar, suç kapsamında değerlendirilmektedir (Macionis ve Plummer, 1998:206). Sutherland ve Cressey, ceza kanunlarını ihlal eden davranışları suç olarak tanımlamışlardır. Onlara göre, bir davranışın ahlaksız, kınanması gereken bir davranış veya uygunsuz olması suç olması için yeterli değildir. Bir davranışın suç olarak tanımlanması, ancak ceza kanunlarında söz konusu fiilin yasaklanmasıyla mümkündür (Sutherland ve Cressey, 1966: 4). Kauzlarich ve Barlow (2009: 7) suçu, “ceza kanunlarına aykırı insan davranışı” şeklinde tanımlamıştır. Tierney (2010: 13) ise suçu, ‘bireylerin, hukuksal sistemde belirtilen uyarı ve yasaklardan sapacak şekilde davranması’ şeklinde tanımlanmaktadır. Dolu da (2011: 32) benzer biçimde suçu, “kanunlarda açıkça yasaklanan ve karşılığında bir ceza öngörölen her türlü eylemdir”, şeklinde tanımlamaktadır. Yapılan tanımlamaların ortak noktası ve vurgusu, suçun ceza kanunlarınca tanımlanması ve karşılığında bir cezai müeyyidenin olmasıdır.

Farklı kişilerin yaptığı benzer suç tanımlarına karşın neyin suç olarak tanımlanması gerektiğine dair evrensel bir yaklaşım sergilenememektedir. Adam öldürme, tecavüz, hırsızlık veya gasp gibi davranışların suç sayılması ve cezalandırılması gerektiği noktasında bir mutabakat gözükmele birlikte (Thio, 2006: 14); pek çok davranışın ceza kanunlarında yerini alması toplumların kültürel, siyasal, ekonomik ve

hukuki yapıları, zamanın getirdiği değerler ve değişimler ile yakından ilgilidir. Bir ülkede suç olarak kabul edilen bir davranış, başka bir ülkenin ceza kanunlarında suç olarak tanımlanmayabilir (Gibbons, 1968: 35). Örneğin, belli miktarda uyuşturucu bulundurmak ve kullanmak Hollanda’da suç olarak kabul edilmeyorken; Türkiye ve pek çok ülkenin ceza kanunlarınca uyuşturucu bulundurmak ve kullanmak, miktarına bakılmaksızın suç niteliği taşımaktadır. Neyin suç olarak tanımlandığı toplumlar arası farklılık dışında aynı toplum içinde zamanla da değişime uğrayabilmektedir. Başka bir ifade ile aman içinde neyin suç olarak tanımlanacağı değişim gösterebilir. Bu nedenle toplumsal gelişim ve değişime paralel olarak bazı eylemler zamanla suç olmaktan çıkarılabilir, bazı eylemler ise suç olarak tanımlanabilir. Örneğin, Türkiye’de evli kişilerin eşleri dışındaki kişilerle cinsel ilişki yaşamayı, suç olarak kabul edilmiş bir eylem olmasına karşın, 2000 yılında tamamen suç olmaktan çıkarılmıştır.

Neyin suç olarak tanımlanacağı önemli olmakla birlikte suçun nednelerinin neler olabileceği çok daha önem arz etmektedir. Özellikle suçla mücadele yöntemlerinin geliştirilebilmesi herşeyden evvel suçlara neden olabilecek faktörlerin tespit edilebilmesine bağlıdır. Bu nedenle geliştirilen 200’ün üzerindeki suç teorileri suçun nedenlerini açıklamaya çalışmaktadır. Psikolojik, sosyolojik, biyolojik ve çevresel temelli yaklaşımlar suçu farklı perspektiflerden açıklamaya çalışmakta olup uluslararası kriminoloji literatürü incelendiğinde bu yaklaşımların en güçlü argümanlarının içinde dahi birtakım ekonomik değişkenlerin mutlaka olduğu görülmektedir. Özellikle Batı’da gerek makro gerekse de mikro düzeyde yapılan araştırmalarda suça neden olabilecek ekonomik risk faktörlerinin tüm boyutlar boyutlarıyla incelenmesine karşın ülkemizde suça ekonomik temelli bir bakışın gelişmediği söylenebilir. Yapılan sınırlı sayıda makro temelli yaklaşımlarda bir takım ekonomik değişkenler kullanılarak suçun zaman içindeki seyri ile makro ekonomik değişkenler arasında ilişki incelenmiştir. Mikro temelli çalışmaların sayısı ise neredeyse yok denecek kadar azdır ve bu çalışmalar da daha çok sosyolojik temelli araştırmalar olmuştur.

3. Gelir ve Suç İlişisini İnceleyen Ampirik Çalışmalar

Suçun ekonomik belirleyicilerinin neler olabileceği düşünüldüğünde ilk olarak akla gelebilecek değişkenlerden biri olan gelir, literatürde (Fleisher, 1966; Becker, 1968; Ehrlich, 1973; Grogger, 1997; Fajnzylber vd., 1998, 2002b; Witt vd., 1998; Oliver, 2002; Güvel, 2004; Kırmoroğlu vd., 2006; Choe, 2008; Aaltonen vd., 2011; Hooghe vd., 2011; Yıldız vd., 2011) suç miktarını açıklamada kullanılan en yaygın değişkenlerden biri

olagelmıştır. Suç miktarını gelir değişkeni ile açıklamada en yaygın olarak kullanılan ekonomik değişkenler gelir düzeyi ve gelir dağılımıdır (Yıldız vd., 2011: 21).

Fleisher (1966) “Gelirin Çocuk Suçluluğu Üzerine Etkisi” adlı çalışmasıyla, bireylerin suç işleme kararları üzerinde gelirin oynadığı rolü açıklamasıyla, öncü olarak değerlendirilmiştir (Buonanno, 2003: 4; Fajnzylber, 1998: 3). Bu çalışma, gelir düzeyinin ve gelir dağılımının rasyonel bireylerin suç işleme kararı üzerindeki etkisini inceleyen ilk ekonomik çalışmalardan biri olmuştur (Fajnzylber, 1998: 3, Güvel, 2004: 61). Fleisher’e göre (1966: 120) ; *“düşük gelirin suç aktivitesinde bulunma eğilimini yükselttiğine inanmayı sağlayan temel teorik neden, yakalanmanın olası alternatif maliyetinin düşük olmasıdır. Çünkü düşük gelirli kişiler kendi yasal yaşam boyu kazançlarını az bulmakta ve suç aktivitesinde bulunmaları halinde karşılaşılabilecekleri muhtemel kayıplarının nisbi olarak çok düşük olacağını öngörmektedir. Dahası, eğer yaşam boyu kazanç düşükse, suç aktivitesinde harcanan veya hapiste geçen sürenin alternatif maliyeti de çok düşük olacaktır”*. Tam tersi olarak yani gelirin yüksek olduğu durumlarda ise suç aktivitesine harcanacak zamanın yüksek fırsat maliyet nedeniyle de kişiler, suç işleme noktasında daha çekimser olacaklardır (Huang vd., 2004: 914). Zira kişinin yakalanması durumunda kaybedeceği gelirden dolayı katlanacağı maliyet, elde edeceği faydadan çok daha yüksek olacaktır.

Ancak kişinin suç işlemesinde, yalnızca o kişinin yasal yollardan elde etmeyi umduğu gelir düzeyi değil, aynı zamanda suça maruz kalacak muhtemel kişinin gelirinin de belirleyici bir rol oynayabileceği, Fleisher’in diğer bir tespiti olmuştur. Buna göre suça maruz kalacak muhtemel kişilerin gelir düzeyi ne kadar yüksek ise suç işleme arzusu - özellikle de mala karşı işlenen suçlarda- o denli yüksek olacaktır. Bu nedenle ortalama gelir, eşit olması zorunlu olmayan iki yönlü bir etkiye sahiptir (Fleisher, 1966: 121).

Diğer taraftan ekonomik büyüme ve kişi başına düşen gelirdeki veya ücret düzeylerindeki artış daha materyalist bir toplumun oluşmasına, toplumu bir arada tutan değerlerin aşınmasına neden olabilir. Azalan kontrol mekanizmalarına karşın yükselen bireysel kararların daha baskın olduğu toplumdaki artan anomik durumda ise suç miktarının artması beklenen bir durumdur (Meera ve Jayakumar, 1995: 456, Giddens, 2005: 207). Aynı zamanda ekonomik gelişme, yasal faaliyet alanı için yeni iş imkânlarının oluşmasına imkân sağlamakta ancak toplumun diğer üyelerinin refahı artacağı için suçtan beklenen potansiyel gelir de artmış olacaktır. Bu durum ise suç miktarının artmasına neden olabilecek fırsatların oluşması

anlamına gelmektedir (Fajnzylber, 2002a: 6). Bununla beraber artan gelir ile birlikte uyuşturucu ve diğer yasadışı mal ve hizmetlerin kullanıcılarının artması gibi çeşitli suç fırsatlarını artırarak suç miktarının artmasına yol açabilecektir (Güvel, 2004:24).

Fleisher, ABD için yaptığı ekonometrik analizleri sonucunda, gelirin suç üzerindeki negatif etkisinin göz ardı edilemeyecek derecede büyük olduğunu, tespit etmiştir. Özellikle suç oranlarının çok yüksek olduğu bölgelerde, gelirdeki % 1'lik bir artışın, suç miktarında % 2.5'lik bir azalmaya neden olduğu belirlenmiştir. Regresyon analiz sonuçlarına göre, yüksek gelir gruplarından genç erkeklerin mahkemelere çıkma oranının ve yine yüksek gelir grubundan genç erkeklerin gasp, evden hırsızlık, hırsızlık ve araba hırsızlığı nedenleriyle tutuklanma oranlarının, düşük gelirlilerden genç erkeklere nazaran daha düşük olduğunu tespit etmiştir. Buna karşın hane halkı gelir seviyesinin en düşük ikinci çeyreğinde tutuklanma ve mahkemeye çıkma oranları artmaktadır. Ancak regresyon analizi yalnızca yüksek gelir grupları için yapıldığında ise gelir ve suç arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır (Fleisher, 1966: 128-135).

Becker'in 1968 yılında yayınlandığında büyük yankı uyandıran "Suç ve Ceza: Ekonomik Bir Yaklaşım" adlı çalışması ile iktisatçıların suça olan ilgilerinin arttığı görülmektedir. Becker çalışmasında rasyonel kabul ettiği bireyin suçlu davranışını diğer insan davranışlarından farklı görmemiştir. Bu kapsamda bireyin, yasal yollardan elde edebileceği gelir ile yasal olmayan yollardan elde edeceği geliri, yakalanma, hapse girme ihtimallerini ve diğer unsurları da göz önünde bulundurarak adeta bir fayda maliyet analizi yapacağı, bu analiz sonrasında suç işlemeyi karlı bulur ise suç işleyeceğini aksi durumda ise suç işlemeyeceğini ifade etmektedir. Becker, söz konusu çalışmasında gelir ve suç arasındaki ilişkinin negatif yönlü olduğunu ifade etmektedir. Bir başka ifade ile kişinin yasal faaliyetlerinden elde ettiği gelirin düşüklüğü yakalanmanın fırsat maliyetini de düşürerek ve kişileri adeta suç işlemeye itmektir. Bunu engellemenin yolu olarak ise ya yasal faaliyetlerden elde edilecek gelir düzeyi artırılmalı ya da eğitim düzeyi yukarı çekerek kişilerin yasalara olan uyum düzeyi artırılmalıdır (Becker, 1968: 176-177; Becker, 1990: 390).

Ehrlich (1973) de suç ile gelir arasındaki ilişkiye dikkat çeken "Yasal Olmayan Faaliyetlere Katılım: Teorik ve Ampirik Bir Araştırma" adlı çalışmasında, özellikle mala karşı işlenen suçların getirisinin, suça maruz kalanların sundukları fırsatlara ve bu fırsatların da toplumdaki ortalama gelir düzeyine bağlı olduğunu, ifade etmektedir (Ehrlich, 1973: 538). ABD'nin 1960 yılı verileri ile suçun nedenlerinin neler olabileceğini

analiz eden Ehrlich (1973, 546-551), daha yüksek gelir düzeyine sahip olanların; saldırı, tecavüz, adam öldürme gibi şahsa karşı işlenen suçlar ile hırsızlık gibi malvarlığına karşı işlenen suçlarla daha çok ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Bu tespit ise Fleisher'ın (1966) bulguları ile örtüşmemektedir. Hem Fleisher (1966) hem de Ehrlich (1973) yaptıkları çalışmalarda, gelir düzeyinin suç oranı üzerindeki etkisinin işsizliğe göre daha fazla olduğunu, tespit etmişlerdir.

Baharom ve Habibullah'ın 11 Avrupa Birliği üyesi ülkenin (Güney Kıbrıs, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Yunanistan, Macaristan, Hollanda, Norveç, İsveç ve İsviçre) 1993-2001 dönemi verilerine dayanarak yaptıkları çalışmalarında suç ile işsizlik ve gelir düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Sonuç olarak, her iki bağımsız değişkenin de suç üzerinde önemli etkileri olduğu tespit edilmiştir. Ancak gelir düzeyinin etkisi, negatif yönlü olarak bulunmuştur (Baharom ve Habibullah, 2009: 6).

Hooghe vd., Belçika'nın 2001-2006 dönemi için yaptıkları çalışmalarında suçun, işsizlik, gelir eşitsizliği ve yoksulluk değişkenleri ile ilişkisini araştırmışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre gelir düzeyinin, hem mala karşı işlenen suçlarla hem de şiddet suçlarıyla negatif yönlü bir ilişkisi vardır. Ancak gelir düzeyinin, şiddet suçları üzerindeki etkisinin, mala karşı işlenen suçlara göre daha fazla olduğu, araştırma sonuçlarında yer almaktadır (Hooghe vd., 2011: 11-12).

Aaltonen vd., ise sosyo-ekonomik statü ve suç arasındaki ilişkiyi Finlandiya için araştırdıkları çalışmalarında, düşük sosyo-ekonomik statünün tüm suç türleri üzerinde etkili olduğunu ancak bu sosyal-ekonomik statüyü oluşturan unsurlardan biri olan gelir düzeyinin suç üzerindeki etkisinin, eğitim, işsizlik, meslek gibi diğer değişkenlerden çok daha az olduğu sonucuna varmışlardır (Aaltonen vd., 2011: 175).

Emeğin üretime katkısı karşılığında ödenen bedel olan ücret ile suç arasındaki ilişki, geliri oluşturan diğer unsurların aksine, literatürde daha fazla araştırma konusu yapılmıştır. Ücret düzeyi ile suç arasında negatif yönlü bir ilişki olabileceği düşüncesine göre zamanını, kişinin ücret düzeyi, tatmin edici seviyede değilse kişi bu düzeye çıkabilmek için ya yasal gelirini artırıcı faaliyetlerde ya da yasal olmayan faaliyetlerde harcayacaktır. Bu durum ise kişinin suç işleme kapasitesini artırabilir (Mustard, 2010: 6).

Grogger (1998), ABD verileri ile gençlerin suç aktivitelerine katılım eğilimlerini yaş, ırk ve ücret değişkenleri ile açıklamaya çalışmıştır. Grogger'a göre ücret düzeylerindeki değişimler ile suç miktarındaki

değişimler arasında negatif yönlü bir ilişki vardır. Özellikle 1970-1980 döneminde ücretlerde meydana azalmaya paralel olarak aynı dönemde genç suçluluğunda üç katlık bir artış olduğu, Grogger'in tespitlerindedir. Aynı zamanda siyahi gençlerin beyaz gençlerden daha düşük ücret elde ettiği ve bu ücret uçurumunun siyahi gençleri daha fazla suç işlemeye güdülediği, çalışmanın bir başka sonucu olmuştur (Grogger, 1998: 787).

Fajnzylber vd., Birleşmiş Milletler Dünya Suç Araştırması istatistiklerine dayanarak yaptıkları çalışmalarında, ücret artışlarının, suç miktarı üzerinde azaltıcı bir etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ancak ücretlerdeki artış refah düzeyini de artırdığı, bunun da bazılarını suça maruz kalma noktasında daha çekici hale getirdiği, elde edilen sonuçlardan biri olmuştur. Fajnzylber ve arkadaşları yaptıkları bir başka benzer çalışmada, bu kez gelir ile gasp suçu arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna varmışlardır (Fajnzylber vd., 2000; 266, 281; Fajnzylber vd., 2002b: 1348).

Luiz, Güney Afrika'ya dair 1960-1993 dönemini incelediği çalışmasında bağımlı değişken olarak kişi başına düşen suç sayısını, bağımsız değişkenler olarak ise; kişi başına gelir, kişi başına polis sayısı, tutuklanma oranı ve politik istikrarsızlık değişkenlerini kullanmıştır. Araştırma sonucunda, modeldeki ekonomik değişkenler ile malvarlığına karşı işlenen suçlar arasında herhangi bir ilişki tespit edilemediği gibi, saldırı suçları ile kişi başına gelir arasında negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir (Luiz, 2001: 58)

Miyoshi'nin 1976-2005 dönemi illerini kapsayan ve vasıfsız çalışanlara ait veriler ile Japonya için yapmış olduğu çalışmasında, şehirlerdeki ortalama ücretin suç üzerine bir etkisi yokmuş gibi gözükse de, ücretin vasıfsız çalışanların suç işlemelerinde (bilhassa hırsızlık suçunda) güçlü bir negatif etki olduğu, sonuçlardan biridir (Miyoshi, 2011: 576).

4. Gelir Dağılımında Eşitsizlik ve Suç İlişisini İnceleyen Ampirik Çalışmalar

Gelir ve suç arasındaki ilişkiyi açıklamada kullanılan gelire ilişkin değişkenlerden bir diğeri, gelir dağılımıdır. Quetelet ve Guerry'nin 19. yüzyılda yaptıkları çalışmalara kadar sosyal düşünürlerde suçlu davranışı üzerinde daha çok yoksulluk faktörünün etkili olduğu görüşü kanaatini hâkimdi. Fakat bu iki önemli düşünür, suçlu davranışı üzerinde yoksulluktan ziyade diğer ekonomik faktörlerin de etkili olabileceğinin farkına varmıştır. Bu faktörler arasında gelir dağılımı ve göreceli mahrumiyet Quetelet ve Guerry'nin üzerinde önemle durdukları unsurlar olmuştur (Messner, 1980: 185). Suçun ekonomik belirleyicileri üzerine

yapılmış çalışmaların ekserisinde gelir dağılımı değişkeninin (Fleisher, 1966; Ehrlich, 1973; Danziger ve Wheeler, 1975; Blau ve Blau 1982; Freeman, 1982; Allen, 1996; Fowles ve Mevra, 1996; Witt vd., 1998, 1999; Kelly, 2000; Fajnzylber, 2002a, 2002b; Oliver, 2002; Bourguignon vd., 2003; İmrohoroğlu vd., 2004; Nilsson, 2004; Neumayer, 2005; Choe, 2008; Cheong ve Wu, 2013) kullanıldığı görülmektedir.

Gelir dağılımı, bir ülkede, belirli bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerin; kişiler, hane halkları, toplumsal gruplar, bölgeler ya da üretim faktörü sahipleri arasında nasıl bölüştüğünü ifade eden bir kavramdır. Bu bölüşüm; kişiler ya da hane halkları temel alınarak tanımlanabileceği gibi, sektörler, bölgeler ve üretim faktörleri esas alınarak da tanımlanabilir (Türk, 2004: 313-317). Ayrıca, faktör gelirlerinin çeşitli maliye politikası araçlarıyla devlet tarafından yeniden dağıtılmasını tanımlamak üzere geliştirilen yeniden dağılım kavramı da bulunmaktadır (Çalışkan, 2010: 92).

İnsanların hayatlarının devamlılığını sağlayan iktisadi değerlerin bireyler, bölgeler, ülkeler hatta kıtalar gibi farklı birimler arasında dengeli dağılıp dağılmadığı problemi, insanlık tarihinin süregelen tartışmalarındandır (Doğan ve Tek, 2007: 98). Belli bir zaman diliminde veya toplumda yaşayan tüm kişilerin, sınıfların, üretim faktörlerinin veya bölgelerin milli gelirden mutlak eşit pay aldıkları görülmemiştir (Eğilmez ve Kumcu, 2005: 126, Pınar, 2006: 287). Bu nedenle akademik yazındaki tartışmalar da, mutlak eşitliğin sağlanmasından çok, mevcut gelirin sosyal refahın maksimize edilmesi amacıyla, farklı toplum kesimlerince bölüşümünün nasıl düzenleneceği üzerine odaklanmaktadır (Pınar, 2006: 281).

Bir ülkede gelir dağılımına ilişkin eşitsizliğin hangi düzeyde olduğunun tespit edilmesi ve kabul edilebilir bir gelir dağılımının veya eşitsizliğin ne olması gerektiği (Pınar, 2006: 287), bu sorunun ortadan kaldırılması veya azami düzeyde iyileştirici adımların atılması noktasında oluşturulacak politikalar için önem arz etmektedir. Zira bu problemin tespit edilememesi, gerekli önlemlerin alınamaması ve müdahalelerin yapılamaması sonrasında, var olan eşitsizlik daha da artacaktır. Bu durum ise büyüme, kalkınma, kaynakların etkin dağılımı, toplumsal hoşnutsuzluk, kin ve nefret duygularının toplumsal düzeyde çoğalması ve suç miktarında artış gibi ciddi sosyo- ekonomik toplumsal sorunlara yol açtığı bilinen bir gerçektir.

Milli gelirin bireyler arasındaki eşitsiz bir şekilde bölüşümünü/dağılımını ifade eden ekonomik eşitsizlik ile suç arasında pozitif bir ilişkinin var olduğu düşüncesinin altında yatan önemli nedensellik mekanizması ise

göreceli mahrumiyet kavramı ile açıklanmaktadır (Fowles ve Mevra, 1996: 164). Göreceli mahrumiyet faktörü ayrı bir başlıkta incelendiğinden burada üzerinde durulmayacaktır.

Fajnzylber vd., Birleşmiş Milletler Dünya Suç Araştırmasına dayanan, 1970-1994 dönemini kapsayan ve 15 gelişmiş batı, 11 Latin Amerika, 4 Doğu Avrupa, 3 Orta Doğu ve 12 de Asya ülkesinin ulusal suç miktarlarının belirleyicilerini, Birleşmiş Milletler Dünya Suç Araştırması verilerini kullanarak yaptıkları çalışmalarında, gelir dağılımındaki eşitsizliğin adam öldürme ve gasp suçları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuşlardır. Fajnzylber vd.'in eşitsizlik ve şiddet suçları arasındaki ilişkiyi araştırdıkları ve yukarıda bahsedilen çalışma ile aynı yıl yayınlanan çalışmalarında, gelir dağılımındaki eşitsizliğin şiddet suçları üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Fajnzylber vd., 2002a: 25; Fajnzylber vd., 2002b: 1349).

Fleisher gelir ve suç arasındaki ilişkiyi, ABD için incelediği çalışmasında gelir dağılımındaki eşitsizliğin, suça teşvik eden önemli bir değişken olduğunu tespit etmiştir (Fleisher, 1966: 132). Ehrlich de benzer bir sonuca ulaşarak gelir dağılımındaki eşitsizliğin, toplumdaki transfer edilebilir varlıkların ve malların düzeyini temsil ettiğini ve gelir dağılımı ne kadar eşitsiz bir dağılım sergiliyorsa transfer edilebilir varlıkların ve malların düzeyinin de o denli yüksek olacağını ifade etmiştir. O'na göre ortalama gelir düzeyi veri iken, gelir dağılımındaki eşitsizlik, yasal ve yasal olmayan faaliyetler arasındaki getiri farklılığının göstergesi olarak kullanılabilir. Özellikle de mavarlığına karşı işlenen suçlarda gelir dağılımındaki adaletsizliğin etkisinin yüksek olduğu belirlenmiştir (Ehrlich, 1973: 538-540).

Danziger ve Wheeler, 53 büyük ABD metropolitan alanına ait 1949-1970 dönemi için yaptıkları çalışmalarında hem gasp hem de evden hırsızlık suçları üzerinde gelir eşitsizliğin pozitif yönlü bir etkisi olduğu sonucuna varmışlardır (Danziger ve Wheeler, 1975:).

Freeman, ABD işgücü piyasası ile suç arasındaki ilişkiyi, araştırma konusu yaptığı çalışmasında gelir eşitsizliğinin suç üzerindeki etkisinin pozitif olduğunu tespit etmiştir (Freeman, 1982: 10). Aynı yılın bir diğer çalışmasında Blau ve Blau, ABD'nin en büyük 125 metropoliteni için, FBI'ın Yeknesak Suç Raporları (Uniform Crime Reports) verilerini kullanarak suç ile yoksulluk, ırk, gelir dağılımı gibi değişkenler arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmanın sonuçlarına göre siyah ve beyazlar arasındaki sosyo-ekonomik eşitsizliklerin suç üzerinde doğrudan ve

pozitif bir etkisi vardır. Gelir eşitsizliğinin toplam suçlar üzerinde dolaylı etkisi tespit edilmişken, adam öldürme ve saldırı suçları üzerindeki etkisi anlamlı ve pozitif bulunmuştur (Blau ve Blau, 1982: 126)

Witt ve arkadaşları İngiltere ve Galler için yaptıkları iki farklı çalışmalarında birtakım ekonomik ve sosyal değişkenler ile suç arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmışlardır. Çalışmalarından ilki 1979-1993 yılları arasında kapsarken, ikinci çalışmanın hedef aldığı dönem 1986-1996 dönemi olmuştur. Her iki çalışmada da açıklayıcı değişkenler olarak; ücret eşitsizliği, işsizlik, nüfus yoğunluğu, polis sayısı ve yaş kullanılmıştır. Bu değişkenlerin hepsinin, malvarlığına karşı işlenen suçlar ile pozitif ve anlamlı bir ilişkisi olduğu tespit edilirken ayrıca ücret eşitsizliğindeki artışın, özellikle de, evden hırsızlık, araçtan hırsızlık ve gasp suçları ile pozitif ve anlamlı ilişkisi olduğu sonucuna varılmıştır (Witt vd., 1998: 266-277 ; Witt vd., 1999: 398).

Kelly (2000), ise FBI'a ait 1991 Yeknesak Suç Raporuna dayanarak adam öldürme, güç kullanılarak yapılan tecavüz, gasp ve tehlikeli veya öldürücü bir silahla yapılan saldırı gibi şiddet suçları ve evden hırsızlık, hırsızlık ve oto hırsızlığı gibi malvarlığına karşı işlenen suçlar ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasının sonuçlarına göre; başta gasp ve saldırı suçları olmak üzere bütün şiddet suçları ile gelir eşitsizliği arasında güçlü bir ilişkinin olduğunu belirlenmiştir. Suçların çoğunun toplumun ekonomik yönden dezavantajlı konumda olan kişilerce işlenmesine karşın; bu bireylerin eşitsizliğin fazla olduğu bölgelerde suç işleme konusunda çevresel baskılara ve tahriklere maruz kaldıklarına ilişkin bulgular, çalışmanın diğer bulguları arasında yer almaktadır (Kelly, 2000: 537).

Nilsson, 2004 yılındaki çalışmasında gelir eşitsizliği ile şiddet suçları ve malvarlığına karşı işlenen suçlar arasındaki ilişkiyi İsveç özelinde araştırmıştır. Çalışmasında 1973-2000 dönemi verilerini kullanmıştır. Bu çalışmasının sonucunda, gelir eşitsizliğinin gasp ve araç hırsızlığı suçları üzerinde önemli etkisi olduğunu ancak aynı etkinin evden hırsızlık suçu üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığını ifade etmiştir. Aynı zamanda gelir eşitsizliğinin, toplam suç miktarı üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğu, tespitlerden bir diğeridir (Nilsson, 2004: 28).

İmrohoroğlu vd. (2004), suç miktarındaki düşüşün nelerle açıklanabileceğine dair yaptıkları çalışmalarında, ABD'nin 1980-1996 dönemini ele almışlardır. Şiddet suçları ve malvarlığına karşı işlenen suçların açıklayıcılarının neler olabileceği üzerine odaklanan araştırmacılar, açıklayıcı olarak, yaş, eğitim, polis sayısı, gelir, işsizlik oranı ve gelir eşitsizliği gibi değişkenleri kullanmışlardır. Çalışma

sonunda gelir eşitsizliğindeki yükselişin önüne geçildiğinde suç miktarındaki azalışın daha fazla olacağı vurgulanmıştır (İmrohoroğlu vd., 2004: 723).

Choe, ABD için gelir eşitsizliği ve suç ilişkisini araştırma konusu yaptığı çalışmasında, FBI'ın Yeknesak Suç Raporlarını kullanmıştır. 100.000 kişiye düşen suç sayısını bağımlı değişken olarak kullandığı çalışmasının bağımsız değişkenleri ise; işsizlik, lisans mezuniyeti, yaş, ırk, şehirleşme oranı ve yoksulluk oranı olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak gelir eşitsizliğinin, evden hırsızlık ve gasp suçları üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü etkisi olduğu tespit edilmiştir (Choe, 2008: 33).

Cheong ve Wu, Çin için yaptıkları çalışmalarında bölgelerarası gelir eşitsizliği ve suç arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. 1997-2007 döneminin incelendiği çalışmada 10.000 kişi başına düşen suç ve soruşturma sayısı bağımlı değişken olarak kullanılırken, bağımsız değişkenler olarak; işsizlik, kişi başına gelir, eğitim, şehirleşme oranı, gelir eşitsizliği ve enflasyon gibi değişkenler kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda gelir eşitsizliği ve suç miktarındaki artışın, eş zamanlı olarak gözlemlendiği ve bununla beraber bölgeler arası gelir eşitsizliğinin suç oranları ile pozitif ve anlamlı bir ilişkisi olduğu tespit edilmiştir (Cheong ve Wu, 2013: 31-32).

Gelir dağılımındaki eşitsizlik ve suç arasındaki ilişkinin pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğuna ilişkin yapılan bu çalışmalara karşın; bu ilişkiyi istatistiksel olarak anlamsız bulan çalışmalar da mevcuttur. Örneğin Allen (1996), ABD'nin 1959-1992 dönemini incelediği araştırmasında, sosyo-ekonomik faktörlerin malvarlığına karşı işlenen suçlar üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Çalışmasının sonucunda, gelir eşitsizliğinin gasp suçunu etkilediğini tespit etmesine rağmen bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını ifade etmiştir. Benzer şekilde Oliver (2002), ABD 1960-1998 dönemi için yaptığı çalışmasında kullandığı gelir dağılımı dâhil hiçbir ekonomik değişken ile suç oranı arasında anlamlı bir ilişki tespit edememiştir. Bourguignon ve arkadaşları (2003) ise Kolombiya'nın 7 büyük şehri için 1985-2000 dönemini araştırdıkları çalışmalarında, gelir eşitsizliği ve malvarlığına karşı işlenen suç ilişkisini araştırmışlardır. Sonuç olarak, malvarlığına karşı işlenen suçlar ile gelir dağılımındaki eşitsizlik arasında anlamlı herhangi bir sonuca ulaşamamıştır.

Neumayer (2005), İnterpol ve Birleşmiş Milletler verilerini kullanarak toplam 37 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeyi kapsayan çalışmasının sonucuna göre, gelir eşitsizliği ile gasp ve hırsızlık suçları arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki tespit edememiştir.

5. Yoksulluk ve Suç İlişisini İnceleyen Ampirik Çalışmalar

Yoksulluk, tanım itibarıyla üzerinde net mutabakata varılamamış bir kavramdır. Bu kavram çeşitliliğinin ardından yatan temel neden ise yoksulluğun hangi perspektiften açıklandığına dairdir. Bununla beraber genel olarak ortaya konulan ve kabul edilen yoksulluk tanımları, mutlak yoksulluk, görelî yoksulluk, öznel yoksulluk ve insani yoksulluktur. Yoksulluk, en genel manasıyla insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri ve minimum yaşam standartlarını için gerekli en temel ihtiyaçlarını karşılayacak gelir düzeyine sahip olamama durumudur (Vold, 1986: 138). Ancak neyin temel ihtiyaç olduğu ise değişkenlik göstermektedir. Dolayısıyla yoksulluk giderilmesi gerekli ihtiyaçların muhteviyatına göre farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bir insanın veya hanehalkının fiziksel yaşamlarını idame ettirebilecek minimum refah düzeyini yakalayamama durumu mutlak yoksulluk olarak ifade edilmektedir (Todaro, 1989: 30-31). Bir diğer ifade ile mutlak yoksulluk, minimum tüketim ihtiyaçlarının karşılanamamasıdır. Ancak minimum ihtiyaçların ne olduğu ise gıda ve gıda dışı barınma, giyinme, ısınma unsurlarının dâhil edilip edilmemesine göre değişiklik gösterebilir. Sadece gıda dikkate alınarak kalori üzerinden yapılan hesaplama açlık sınırının belirlenmesinde kullanılırken diğer unsurların buna eklenmesi ile gıda dışı yoksulluk değerleri hesaplanmaktadır (Çalışkan, 2010: 100-101). Görelî yoksulluk ise bireylerin veya hanehalkının mutlak yoksun olmayan ancak toplumsal refah düzeyinin altında yer alma durumunu ifade etmektedir. Görelî yoksulluğun belirlenmesi mutlak yoksulluktan farklı olarak söz konusu toplumdaki ortalama veya ortanca gelirin belli bir yüzdesinin altında kalanların geliri dikkate alınmaktadır (Hashim, 1998: 38-39). Öznel yoksulluk ise mutlak ve görelî yoksulluktan farklı olarak belirlenmiş kriterlerden ziyade alan bireyin veya hanehalkının bizatihi kendini yoksul hissetme durumu ile ilgilidir. Diğer bir ifade ile öznel yoksulluk, kişinin kendini yoksul olarak görüp görmediği ile ilgilidir. Bunun belirlenmesi ise büyük ölçekli anketler ile gerçekleştirilmektedir. Bu anketler vasıtasıyla kişilere ne düzeyde bir gelir ile geçim düzeylerinin çok kötü, kötü, iyi ve çok iyi olabileceği gibi sorular yönetilmekte ve alınan cevaplara göre refah düzeyleri ile gelir arasında ilişki kurularak, kritik bir refah düzeyi belirlenip ona denk gelen gelir düzeyi yoksulluk çizgisi olarak kabul edilmektedir. Bu yöntem “Layden Yoksulluk Sınırı Yaklaşımı” olarak bilinmektedir (Kaynak, 2007: 80-81). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), 1997 yılındaki İnsani Gelişme Raporu’nda yukarıda ifade edilen ve daha çok gelir üzerinden ölçülen yoksulluk kavramını genişleterek insani yoksulluk kavramını geliştirmiştir. İnsani yoksulluk kavramı ile yoksulluk salt ekonomik bakış açısının ötesine taşınarak

insani gelişim ve insan onuruna yaraşır bir hayat standardında yaşam için gerekli iktisadi, sosyal, kültürel, çevresel vb. olanaklara odaklanılmaktadır. Aynı raporda insani yoksulluğu ölçmek için kullanılacak İnsani Yoksulluk Endeksi ile yaşam süresi, temel eğitim ve sağlık hizmetlerinden mahrumiyet, temiz su kaynakları gibi kamusal ve özel kaynaklara erişebilme gibi insani gelişim için son derece önemli konulara yoğunlaşmaktadır. UNDP bu endeks ile hem yoksulluğun boyutlarını hem de insani gelişim noktasında geri kalmış kişilerin oranını belirleyebilmektedir (UNDP, 1997: 2-5). İnsani yoksulluk kavramının ardından yatan düşünce ise Amartya Sen tarafından geliştirilmiştir denilebilir. Sen'in yoksulluğun anlaşılabilmesinde insanların ne yapıp yapamadıkları ve ne olup olmadıklarına odaklanması gerektiğini ifade etmektedir. Diğer bir ifade ile Sen, insanların gelir veya harcamalarından çok ne yapabildiklerine ve ne olabildikleri ile ilgilenmektedir (Sen, 2003: 4-5).

Yoksulluk ve suç arasında ilişki olabileceğine dair düşünce öteden beri tartışma ve araştırma konusu olmuştur. Aristo'nun "Yoksulluk devrimin ve suçun atasıdır" veya Roma İmparatoru Maru Aurelius'un "Yoksulluk suçun anasıdır" söylemeleri toplumdaki bu konuda var olan genel kabulün yansımaları olarak kabul edilebilir. Ancak bu yaygın kanaatin bilimsel olarak araştırılması her iki düşünürden çok sonraları gerçekleşmiş ve son iki yüzyılı aşkın süredir devam etmektedir. Yoksulluğun, insanın suç işlemede önemli bir risk faktörü olduğu ön kabulü ise özellikle suç ekonomik perspektiften açıklamaya çalışan araştırmalarda önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu nedendir ki suçun nedenlerinin açıklanmasına dair yapılan çalışmalarda yoksulluk değişkeni sıkça kullanılan değişkenlerin başında gelmektedir (Messner, 1983; Howsen ve Jarrel, 1987; Patterson, 1991; Tsushima, 1996; Kelly, 2000; Fafchamps ve Minten, 2006; Hipp ve Yates, 2011; Pridemore, 2011).

Yoksulluğun suç üzerindeki pozitif yönlü bir etkisinin olduğu düşüncesi, yoksulluğun neden olduğu sonuçlara ilişkindir. Her iki değişken arasında pek çok olasılıklı ilişki kurulması mümkündür. Bu ilişkinin anlaşılmasında yoksulluğun etkilerinin neler olabileceğinin belirlenmesi gereklidir. Yoksulluk herşeyden önce insan metabolizmasına doğrudan etki eden bir olgudur. Yoksulluk derecesine göre farklılık gösterebilmekle birlikte, yoksul insanların zenginlere kıyasla daha yetersiz/dengesiz beslenmesi kuvvetle muhtemeldir (Vold, 1986: 130). Yeterli düzeyde gıda alamayan insanların yaşamlarını sürdürebilmesi için hırsızlık yapması ise sık rastlanılan bir durumdur. Özellikle bakmakla yükümlü olunan çocuk, eş, anne, baba gibi kişilerin varlığı da kişiyi suç işlemeye iten birer faktöre

dönüşebilir. Yeterli düzeyde beslenmenin dışında yoksulluğun suç üzerindeki etkisi, yoksulluğun kişinin psikolojisine olumsuz etkilerine ilişkindir. Kişinin yaşadığı geçim zorluğu onda kendinden ekonomik yönden daha iyi konumda olanlara karşı kin ve düşmanca tutum geliştirmesine neden olabilir (Vold, 1989: 130). İçinde büyüyen hırs, kin, intikam gibi negatif hisler ise insanı ufak bir tartışma anında dahi daha saldırgan kılabilir. Yoksul insanların daha çok şehirlerin gecekondu bölgelerinde veya şehrin sosyo-ekonomik yönden daha düşük bölgelerinde yaşıyor olmaları bu negatif duyguların daha da pekişmesine neden olabilir. Kaliteli okulların olmadığı, işsizliğin yaygın, suçlu davranışının sıradan olarak görüldüğü hatta çoğu zaman güvenlik güçlerinin dahi müdahil olmak istemedikleri bu bölgelerde yoksulluk kültürü ile yetişen insanlara adeta suç işlemek için bir sosyal laboratuvar ortamı oluşmaktadır. Yoksulluk ayrıca bazı insanlarda psikolojik hastalıklara veya ruhsal sıkıntılara neden olabilir ve bu hastalıkların veya sıkıntılarının da suç işlemeye etki etmesi mümkündür Zira psikiyatrik hastalıkların suçlu davranışı üzerine etkilerine dair önemli ve geniş bir literatür bulunmaktadır. (Kızmaz, 2003: 290). Bu nedenlerden dolayı yoksulluk suçlu davranışının anlaşılmasında önemli bir unsurdur denilebilir. Ancak tüm diğer sosyal, ekonomik, biyolojik, çevresel ve benzeri faktörler gibi yoksulluğun da suçun tek başına bir nedeni olamayacağı gibi hatta suçlu davranışı üzerinde hiçbir etkisi de olmayabilir. Örneğin beyaz yaka suçlar, çoğunlukla yoksul olmayan ve daha çok yüksek ekonomik ve sosyal konuma sahip profesyonellerce işlenen bir suç türüdür. Ancak yoksulluk suçlu davranışını açıklamada her zaman dikkate alınması gerekli önemli bir risk faktörüdür.

Yoksulluk ve suç arasındaki ilişkiyi inceleyen ampirik araştırmalar incelendiğinde farklı sonuçların elde edildiği görülmektedir. Messner (1983) ABD'nin 100.000 nüfuslu 204 şehirdeki adam öldürme suçunu şiddet alt kültürü hipotezini test ederek incelemiştir. FBI'nın Yeknsak Suç Raporlarından elde edilen cinayet oranlarını; beş yıldan az okula gitme oranı, bebek ölüm oranı, 1.000 \$ gelirin altında olan aile oranı, tek ebeveyn ile yaşayan çocukların oranı, Silahlı Kuvvetler Akıl Testi (The Armed Forces Mental Test) başarısızlık oranı, siyahi nüfus oranı, Gini katsayısı, 20-34 yaş arasındaki kişilerin oranı gibi bağımsız değişkenler ile açıklanmaya çalışılan araştırmanın sonucuna göre, yoksulluk sınırının altında olan bölgelerde cinayet oranlarının diğer bölgelere kıyasla çok daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Howsen ve Jarrell (1987) Kentucky'nin 120 bölgesinin 1980-1981 yılları verileri ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında; soygun, evden hırsızlık ve

diğer hırsızlıklar gibi malvarlığına karşı işlenen suç oranlarındaki değişimi ekonomik bir perspektif ile incelemişlerdir. Siyahi nüfus oranı, lise eğitimini bitirenlerin oranı, 15-24 yaş arası nüfus oranı, yoksuluk sınırının altında olan nüfusun oranı, sanayileşme düzeyi, işsizlik oranı, aile bağları zayıf olan hanhalklarının oranı, turizm seviyesi, düşük gelirli ailelere yardım, polis sayısı, tutuklama oranı ve kentleşme gibi değişkenlerin kullanıldığı araştırma sonuçlarına göre, yoksulluk, zayıf aile bağları, işsizlik oranı, polisin varlığı, tutuklama oranı ve turizm gibi değişkenlerin malvarlığına karşı suç işlemede etkili faktörler oldukları belirlenmiştir. Buna karşın; mahkûmiyet süresi, sanayileşme sanayileşme düzeyi, yoksul ailelere yapılan yardımlar ve genç nüfus oranı ile malvarlığına karşı işlenen suçlar arasında herhangi bir ilişki tespit edilememiştir. Howsen ve Jarrell malvarlığına karşı işlenen suçları açıklamada ekonomik faktörlerin önemine dikkat çekseler de suçun yalnızca ekonomik değişkenler veya ekonomik bir perspektif ile açıklanmasının yetersiz olacağını vurgulamaktadırlar (Howsen ve Jarrell, 1987: 446, 452-456).

Patterson (1991), 1977 yılında ABD'nin New York'un Rochester, Missouri'nin St. Louis, ve Florida'nın Tampa-St.'deki 57 bölgesinde gerçekleştirilen bir alan araştırmasının verileri ile yoksulluk ve gelir eşitsizliğinin şiddet suçları ile evden hırsızlık suçları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre mutlak yoksulluk ile ağır şiddet suçları arasındaki ilişkinin pozitif ve çok güçlü olduğu belirlenmiştir. Buna karşın göreceli yoksulluk ve gelir eşitsizliği ile ağır şiddet suçları arasındaki ilişki ise mutlak yoksulluk kadar güçlü olmasa da istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ekonomik değişkenler ve şiddet suçları arasındaki pozitif ve anlamlı ilişkinin tespitine karşın aynı çalışmada ne mutlak yoksulluk, ne göreceli yoksulluk ne de gelir eşitsizliği ile evden hırsızlık suçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir (Patterson, 1991: 764, 769-771).

Fafchamps ve Minten (2006) Madagaskar için yaptıkları çalışmada, 2002 başkanlık seçimleri sonrası ülkenin özellikle dağlık bölgelerinde yaşanan petrol arzındaki sorunlar ve sonrasında yaşanan yüksek enflasyon ve beraberinde artan yoksulluk ile suç oranları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Haziran 2002'de yapılan geniş kapsamlı bir saha araştırmasının verilerini kullanarak yaptıkları araştırma sonuçlarına göre, yoksulluk artışı ile birlikte özellikle ekinlere yönelik hırsızlık suçlarında önemli artışları tespit etmişlerdir. Araştırmada ayrıca, kolluk kuvvetlerinin sayısındaki artışın büyükbaş hayvan hırsızlığı suçlarında azalma olduğu belirlenmiştir. Çalışmada ayrıca ulaşım maliyetlerindeki meydana gelen bir artışın ve kırsal yoksulluğun diğer suçlara kıyasla özellikle hırsızlık

suçları üzerinde pozitif yönlü bir etkisi olduğu tespit edilmiştir (Fafchamps ve Minten, 2006: 579).

Hipp ve Yates (2011), ABD'nin 25 şehrine ait 2000 yılı verileri ile yaptıkları çalışmalarında yoksulluğun yoğun bir biçimde yaşandığı bölgelerde suç miktarının artış hızına etkisinin olup olmadığı sorusuna cevap aramışlardır. Polis kayıtlarından elde edilen saldırı, soygun, adam öldürme, evden hırsızlık ve oto hırsızlığı çalışmanın bağımlı değişkenleri olarak belirlenmiştir. Yoksulluk sınırının altında kalan hanehalkı yüzdesi, hanehalkı geliri, gini katsayısı ve etnik heterojenlik gibi değişkenler ise çalışmanın bağımsız değişkenleri olarak kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yoksulluğun suç miktarının artış hızına olan etkisinin çok sınırlı düzeyde kaldığı ancak bu etkinin adam öldürme suçlarında daha belirgin olduğu tespit edilmiştir (Hipp ve Yates, 2011: 955, 964-968). Pridemore da (2011) ABD için gelir eşitsizliği ve yoksulluğun adam öldürme suçu üzerindeki etkilerini incelemiş ve gelir eşitsizliği ile yoksulluğun aynı model içinde yer aldığı durumlarda yoksulluk ile adam öldürme suçları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir (Pridemore, 2011: 739)

6. İşsizlik ve Suç İlişisini İnceleyen Ampirik Çalışmalar

İşsizlik; birey, aile ve toplum üzerinde olumsuz etkileri farklı büyüklüklerde ve yönlerde olan, çok boyutlu bir fenomendir. İşsizlik sorunu, gelişmişlik düzeyleri ne denli farklı olursa olsun, belli bir dönemde veya sürekli olarak tüm ülkelerin ortak problemlerinin en önemlilerinden biri olagelmıştır. Basitçe, çalışma istek ve arzusunda bulunulduğu halde, cari ücret düzeyinden iş bulunulamaması şeklindeki işsizlik tanımlamasının içerisinde yer alanlar genel olarak; işveren tarafından işten çıkarılanlar, işine son verilmiş veya işten kendisi ayrılmış ve bir başka iş arayanlar, işgücüne yeni veya yeniden katılan ancak henüz iş bulamayanlar, şeklinde ifade edilmektedir (Ehrenberg ve Smith, 1991: 23). İşsizlik sorunu; birey, aile ve toplum üzerindeki etkileri ve göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti gibi küresel sorunların bir parçası olması nedeniyle de yalnızca iktisat için değil aynı zamanda sosyoloji, kriminoloji, psikoloji, uluslararası ilişkiler gibi farklı disiplinlerce de fazlasıyla çalışılan konulardan biri olmaya devam etmektedir.

Suç ve işsizlik arasındaki ilişkiye dair toplumsal genel kanı, bu iki değişken arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin var olduğu yönündedir. Diğer bir ifade ile işsizlik oranlarındaki artışın suç oranlarında da bir artışa neden olacağı kanaati yaygındır. Bu genel kanının yanı sıra özellikle anomi ve gerilim teorileri perspektifinden bakıldığında, işsizliğin suç

üzerinde önemli bir etkisi olacağı düşünülebilir (Dolu, 2011: 336). Buradan hareketle Weatherburn, bu genel kanının ardında yatan gerekçenin, işsizliğin insanlara dezavantajlarının üstesinden suç işleyerek gelecekleri motivasyonu olduğunu ifade etmektedir (Weatherburn, 2001: 5). Buna göre, işsizliğin arttığı dönemlerde veya ortamlarda suç miktarı artacak; aksi durumda ise, suç miktarında azalma olacaktır (Pedulla ve Newman, 2011: 242). Zira işsizlik, içinden çıkamaz ekonomik sorunların ve ardından yaşanabilecek psikolojik bunalımların baş göstermesi ile bazen kişinin suç işlememe iradesini ortadan kaldırabilecek büyük bir soruna dönüşebilir. Fakat yine de işsizliğin suç üzerindeki etkisinin sınırlı olabileceği ve de suç türlerine göre farklılık gösterebileceği göz ardı edilmemelidir. Farklı araştırma bulguları da göstermektedir ki, bu iki değişken arasında var olduğu düşünülen ilişki, her daim doğrulanmış bir gerçeklik değildir.

İşsizliğin suçta etki eden bir faktör olarak görülmesinin nedeni, bireye, aileye ve topluma yüklediği maliyetlerinin sonuçlarından biri olarak da görülebilir. Sen (2000: 19-22), bu maliyetleri şu şekilde sıralamıştır:

- Üretim miktarındaki kayıp,
- Beceri kayıpları ve uzun dönemli hasarlar,
- Özgürlük kaybı ve sosyal dışlanmışlık,
- Psikolojik zarar ve ıstırap,
- Hastalık ve ölüm,
- İnsan ilişkilerinde zayıflama,
- Motivasyon kaybı ve bu kaybın gelecekte çalışmayı da olumsuz etkilemesi,
- Cinsiyet ve ırk eşitsizliği ile sosyal değerlerin zayıflaması.

Her şeyden önce işsizliğin iktisadi bir takım maliyetleri vardır. Bu maliyetlerin ilki, işsizlik nedeniyle ekonominin tam istihdamda olamamasından kaynaklanan gayrisafi hasılda ortaya çıkan kayıptır. Zira işsizlik, kişilerin işsiz olmamaları halinde gerçekleştirecekleri üretimin eksik yapıyor olmasıdır (Sen, 2000: 19). İşsizlikle gelir kaybına uğrayanlar ve daha yoksul hale gelenler, öncelikli olarak işsiz kalan bireyler gibi gözüktense de, bu durum suya atılan taşın oluşturduğu ve giderek büyüyen halkalar gibi toplumun tüm kesimlerini etkilemektedir. Daha düşük bir gayrisafi hasılaya neden olan yüksek işsizlik oranları, işsizliğin doğal seviyesine göre daha yoksul bir toplumun oluşmasına

neden olmaktadır (Çakmak ve Güney, 2012: 224).

İşsizliğin bir diğer iktisadi maliyeti ise toplam vergi gelirlerindeki azalma ve kamu harcamalarındaki artıştır. Özellikle esnek bir vergi sistemine sahip ülkelerde, işsizlikle birlikte başta gelir vergisi olmak üzere tüketim vergisi gelirlerinde de azalma beklenir. Aynı zamanda işsizlik sigortası gibi otomatik istikrarlandırıcıların mevcut mali yapı içerisinde yer alıyor olması, işsizliğin arttığı dönemlerde kamu harcamalarını artıracaktır. İşsizliğe bağlı olarak ortaya çıkan vergi gelirlerindeki bu azalmaya karşın işsizlik sigortası gibi kamu harcamalarındaki artış ise bütçe açıklarına neden olacaktır (Pınar, 2006: 56).

İşsizlik, fakir insanları zenginlere göre daha fazla etkilemektedir (Dornbusch vd., 2007: 178). Bu nedenle işsizliğin gelir dağılımı üzerindeki olumsuz etkisi, onun bir diğer iktisadi maliyetidir. Emeginin karşılığı ücret geliri dışında başka bir geliri ve/veya serveti ol[a]mayan kişilerin, bu geliri kaybettiklerinde katlanacakları maliyet, ücret dışında geliri ve/veya serveti olanlara nazaran çok daha fazla olacağı açıktır (Çakmak ve Güney, 2012: 225).

İşsizliğin bir başka iktisadi maliyeti ise, işsiz kalanlarda sıklıkla görülen beceri kayıplarının yaşanmasıdır. İnsanlar için kolay öğrenme yollarından biri olan “yaparak öğrenme” işsizlik ile “yapmayarak unutmaya” şekline dönüşmektedir (Sen, 1997: 161). Ayrıca işsiz kalan kişilerin çalışmayarak daha tembel bir kişi hale gelebileceği muhtemeldir. Kaybedilen bu beceri kayıplarının yeniden kişiye kazandırılması ve ataletin ortadan kaldırılması için, gerek zaman gerekse de finansal kaynakların ekonominin üretkenliğinde kullanılacakken, aktarılması kaynak tahsisinde etkisizliğe yol açmaktadır (Çakmak ve Güney, 2012: 225).

İşsizlik, bireyler, firmalar ve ülkeler için toplam talepte daralma ve bunun neticesinde gelir kaybı, bütçe açığı, gelir dağılımında adaletsizlik, beceri kaybı ve tembellik gibi iktisadi maliyetlere neden olma dışında, gelecekte telafisi çok daha zor sonuçların kaynağını teşkil eden, bireysel ve sosyal maliyetlere de neden olmaktadır (Yılmaz vd., 2004: 165). Bu maliyetlerin ölçümü, tespiti ve çözümlenmesine ilişkin politik önermelerin dizayn edilmesi ise işsizliğin ortaya çıkardığı iktisadi sorunların çözümünden çok daha zaman alıcı, karmaşık, zor ve sadece iktisatçıların çözüm üretemeyeceği kadar güçtür (Çakmak ve Güney, 2012: 225).

İşsizliğin suç ile ilişkisinin daha iyi anlaşılabilmesinde, onun iktisadi maliyetlerinin dışında, başta birey olmak üzere, aile ve topluma yüklediği maliyetlerinin de neler olduğunun bilinmesi yerinde olacaktır. Bu nedenle işsizliğin, bireyin iç dünyasından başlayarak tüm yaşam biçimini olumsuz

bir şekilde nasıl etkileyebileceğini ve onu suç işleme noktasına getirmede nasıl bir risk faktörü oluşturabileceği önem arz etmektedir.

İşsiz kalmanın yaratacağı olumsuz etkiler, ilk olarak bu durumdan doğrudan etkilenen yani işini kaybeden bireyler üzerinde görülür. Zira bir insanın hayatındaki en üzücü ve rahatsızlık verici ekonomik olaylardan biri şüphesiz işini kaybetmesidir. Çünkü çalışma, yalnızca kişinin kendisinin ve/veya bakmakla yükümlü olduğu kişilerin geçimini sağlamak için gelir elde etme çabası değil aynı zamanda bireyin toplumsal statüsünü, başarıma duygusunu, kendine güvenini ve öz saygısını kazandığı en önemli iktisadi ve sosyal faaliyetlerin başında gelmektedir. Bu nedenle kişinin işini kaybetmesi, ekonomik kayıplarının ötesinde; mevcut yaşam standartlarda düşüş, geleceğe dair endişe duyma ve özsaygının ve özgüvenin yitirilmesi, şeklinde değerlendirilebilir (Mankiw, 2004: 291).

Bireylerin işsizlik olgusu karşısında ortaya koydukları tepkileri Swinburne (1981: 49); şok, endişe, korku, geleceğe dair belirsizlik, amaç duygusu kaybı, acı duyma, öfke, kızgınlık, dışlanmışlık ve işe yaramazlık hissi, utanç, statü kaybı ve öz saygının yitirilmesi olarak ifade etmiştir. İşsizliğin psikolojik sonuçları üzerine yapılan pek çok ampirik çalışma, Swinburne'yi destekler niteliktedir. Örneğin, işsiz kalmanın kişide; özsaygı azalmasına ve beceri kaybına (Gurney, 1981; Winefield vd., 1987), yaşam doyum (life satisfaction) düzeyinde azalmaya (Fagin, 1981), depresyona (Tiggemann ve Winefield,1984), artan strese (Baum vd., 1986; Dooley ve Catalano, 1988; Winefield ve Tiggemann, 1989) ve genel refah düzeyinde azalmaya (Kinicki, 1985; Winefield ve Tiggemann, 1990) neden olduğu, yapılan araştırmalar ile tespit edilmiştir.

Liem ve Liem, işsiz kalan kişiler ve çalışanlar üzerinde yaptıkları çalışmalarında, işsizliğin ilk altmış günü sonrasında bireyin psikolojisini tahrip etmesi neticesinde ortaya çıkan bazı psikolojik rahatsızlıkları; endişe, somatik rahatsızlıklar, düşmanlık ve paranoya, şeklinde sıralamışlardır. Aynı çalışmada, bu rahatsızlıkların altmış günü takip eden dört-beş ay içerisinde daha da arttığı, sekiz-on iki ay arası işsiz kalma durumunda ise ruhsal sağlığın ciddi olarak bozulduğu tespit edilmiştir (Liem ve Liem, 1988: 91-92).

Yukarıda ifade edilen psikolojik rahatsızlıkların, işsizlikle beraber yaşanacak gelir kaybına bağlı beslenmedeki olası yetersizlik ve düzensizlikle beraber, bir süre sonra fizyolojik rahatsızlıklara neden olması muhtemeldir. Bu rahatsızlıklara örnek olarak; iştah kaybı, uyku bozuklukları, cinsel isteksizlik, kolesterolde ciddi yükselmeler ve

değişimler, gösterilebilir (Linn vd., 1985: 502, 504; Sen, 2000: 20). Bununla birlikte işsizlik ile sosyal güvencelerden yoksun kalan işsizlere yönelik, eğer söz konusu ülkede sağlık hizmetlerinden bedelsiz veya çok cüzi bir bedel karşılığı yararlanma imkânı da yok ise, bu hastalıkların tedavisinde ciddi sıkıntılar yaşanabilir. Böylece bu hastalıklı durumun bireye, aileye ve topluma yükleyeceği maliyetler çok daha fazla ve hissedilir olacaktır.

İşsizliğin yıkıcı etkisi, gerçekte işini kaybedenlerden çok, aile üzerinde daha fazla hissedilebilmektedir. Bilhassa, ataerkil aile yapısı anlayışının yaygın olduğu toplumlarda, işsizlik nedeniyle aile içindeki rollerin parçalanmasıyla, başta aile reisi olmak üzere tüm aile fertleri üzerinde ciddi olumsuzluklar yaratabilir. Sadece aile reisinin çalıştığı, evin iâşe ve ibatesini temin ettiği ailelerin yaşayabilecekleri olumsuzlukların daha fazla olacağı açıktır. Ailenin tek gelir kaynağını kaybetmesinin ardından, hane halkı fertleri iş arama gayreti içerisine gireceklerdir. Bu durum, ataerkil aile anlayışı çerçevesinde düşünüldüğünde, aile reisinin yaşayabileceği öz saygı ve öz güven kayıplarının ne denli yüksek olacağı açıktır. Tüm aile fertleri onun eline bakarken, şimdi onun eşinin veya çocuklarının eline bakıyor olması, önemli psikolojik tahribatlara yol açabilir. Fatura ödeyen konumundan, faturası ödenen konumuna düşmek pek çoklarınınca kabul edilebilir bir durum değildir (Kurt, 2006: 366-367). Bu durum kişiyi daha kızgın, öfkeli ve saldırgan bir ruh haline sokabilir. Bu negatif duyguların dışa vurumun yaşanabileceği ilk yer ise şüphesiz aile olacaktır. Aile reisinin işsizlikle zayıflayan otoritesini, şiddet ile yeniden tesis etmeye çalışması durumunda ise boşanma nedenleri arasında giderek artmaktadır (Demirkan vd., 2009). Boşanma sonrasında çocuklar üzerinde azalan ailevi denetim mekanizması, çocukların veya geçlerin suça yönelmelerinde önemli bir belirleyen olmaktadır (Kızmaz, 2006: 77).

Ancak bazı kişilerde işsizliğe karşı geliştirilen tepki, yukarıda ifade edildiği gibi şiddet içermez. Hatta kişi kendi içine kapanır ve onunla iletişim çok daha zorlaşabilir. Bu durum kişide gelişen yoğun dışlanmışlık duygusunun bir yansıması şeklinde değerlendirilebilir. Uzun süreli işsizlikle beraber yaşanabilecek içe kapanma süreci, kişiyi intihara sürükleyebilecek kadar güçlü şekilde yaşanabilir (Sen, 1997: 161). Nitekim işsizlik ve intihar arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğunu ortaya koyan önemli akademik çalışmalar (Rushing, 1968; Yang ve Lester, 1995; Beautrais vd., 1998; Crawford ve Prince, 1999; Chuang ve Huang, 2007, Chen vd. 2012) yapılmıştır. Özellikle de işsiz erkeklerin yaşanan finansal sıkıntılardan etkilendiği ve intihara daha meyilli olduğu bu alanda yapılan araştırmaların yaygın bulgularındandır.

İşsizliğin neden olabileceği ve yukarıda ifade edilen psikolojik ve fiziksel rahatsızlıkların boyutu, kişinin sahip olduğu ruhsal ve fiziksel direnç düzeyi ile birlikte, yaş, işsizlik öncesi sosyo-ekonomik koşullar, ailevi durum, sosyal sınıf ve eğitim düzeyi gibi farklı değişkenlere bağlı olarak farklılık arz edebilir (Wadsworth, 1999: 1491). Tüm bu direnç mekanizmalarına karşın işsizliğin birey üzerinde hiçbir etkisinin olmadığını söylemek imkânsızdır. Ancak olası etkinin büyüklüğü bireyler arası değişkenlik gösterebilir.

İşsizliğin birey ve aile üzerinde yarattığı bunca olumsuzluğun toplumsal hayattaki en belirgin yansımalarından biri suçtur. İşsizlikle beraber; öz saygısını ve öz güvenini yitiren, kendini değersiz ve anlamsız hisseden, toplumsal statüsü ve aile içerisindeki saygınlığı kaybolan, topluma faydalı olma ve işe yarama duygusunu kaybeden, sosyal dışlanmaya maruz kalan, çeşitli psikolojik ve fiziksel hastalıklara yakalanan ve belki de kendi hayatına kast etme noktasına gelen birey, bu durum ve şartlar içinde yasal olmayan yollara başvurabilir. Çünkü bireyin yaşayabileceği bu ve bunun gibi olumsuz hisler, bireyde topluma ve yasal unsurlara karşı saldırgan bir tutum geliştirmesinde etkili olabilmektedir.

Gottfredson ve Hirschi (1990: 163), işsizlik ile suç arasında olduğu düşünülen pozitif yönlü ilişkinin varlığını destekleyen beş nedeni şöyle sıralamışlardır:

1. Bir işe sahip olma durumu, çalışanın zamanını ve enerjisini o iş için harcaması anlamına gelmektedir. Bu nedenle, kişi çalışıyorsa suç işlemek için gerekli fırsatları işsiz olma durumuna göre daha azdır. Bu durum, “boş durana şeytan iş bulur” deyimıyla özetlenebilir.
2. Bir işe sahip olmanın parasal getirisi vardır. Bu nedenle, bireylerin en azından ekonomik menfaat temin etmek amacıyla suç işleme arzularının azalması beklenir. Diğer bir ifade ile meşru kazanç yollarından elde edilen gelir, memnuniyet verici bir düzeyde ise kişinin herhangi bir şey çalma gereksinimi olmayacaktır.
3. İş, bireylere statü ve öz saygı duygusu kazandırır. Bu nedenle birey, illegal yollarla bunları kaybetmek istemez.
4. İşli olan, çalışan birinin suç işlemesi halinde işini kaybetme olasılığı yüksektir. Bu nedenle böylesine önemli potansiyel bir riskin varlığı kişiyi suç işlemekten alıkoyacak önemli bir faktördür.

5. İş sahibi olma, bireye dakiklik, sorumluluk ve nefesine hâkim olma yönünde bir kişilik inşa etmesini sağlamaktadır.

İşsizliğin tüm bu olumsuzlukları dışında neden olabileceği bir diğer problem de göçtür. İşsizlik gerekçesiyle kırsal alandan büyük kentlere yapılan göçler, çoğu zaman beklentilere karşılık verecek şekilde sonuçlanmayabilir. Bu durum beraberinde kültür şoku, uyum sorunu, değerlerin aşınması, yalnızlaşma, yabancılaşma ve ailelerin çözülmesi gibi sosyal zorluklar bireyleri suç işlemeye güdüleyebilir. İşsizlik, özellikle aile bağlarını ve enformel kontrol mekanizmalarını zayıflatmaktadır. Buradan hareketle işsizliğin, suç üzerinde doğrudan ve dolaylı olarak etkisi olduğu düşünülebilir (Kızmaz, 2003: 283; Taşcı, 2009: 191-196).

İşsizlik ve suç arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar, diğer ekonomik değişkenler ve suç ilişkisinde olduğu gibi, karmaşık sonuçlar sunmaktadır. Bir başka ifade ile araştırmaların sonucunda elde edilen bulguların birbirlerine paralel sonuçlar ortaya koyduğunu söylemek mümkün değildir. Bu çerçevede bazı araştırma bulguları, bu ilişkinin pozitif yönlü olduğu sonucunu ortaya koyarken; bazılarında söz konusu ilişki, negatif yönlü olarak saptanmıştır. Bazı araştırmalarda ise böyle bir ilişkinin varlığı tespit edilememiştir.

İşsizlik ve suç arasındaki ilişkiye dair ilk ampirik çalışmayı, Fleisher yapmıştır. Fleisher (1963), “İşsizliğin Çocuk Suçluluğu Üzerine Etkisi” adlı çalışmasında, kamu politikası açısından, çocuk suçluluğu ile işgücü piyasası koşulları arasındaki ilişkinin araştırılmasının önemine dikkat çekmiştir. Ayrıca Fleisher, gelir düzeyi ve bölüşümü ile nüfus dağılımının belirlenmesinin, zamanın yasal ve yasal olmayan faaliyetlere ayrılması üzerine önemli etkileri olabileceğini ifade ederek, işgücü piyasasının işleyişinin diğer yönlerine dikkat çekmek istemiştir (Fleisher, 1963: 543). Fleisher çalışmasının sonunda, işsizliğin, her yaş türünde çocuk ve genç suçluluğu üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca çocuk suçluluğu oranı ile yaş ve zaman değişkeni birlikte dikkate alındığında işsizliğin etkisinin, özellikle 16 yaş ve üzerindeki gençlerde, daha fazla olduğu sonucuna varmıştır (Fleisher, 1963: 553-554). Fleisher bir diğer çalışmasında çocuk suçluluğunun gelir ile olan ilişkisini araştırmış ancak bu çalışmasında da işsizlik değişkenini kullanmıştır. Araştırmasının sonucunda, çocuk suçluluğu üzerinde gelirin etkisinin işsizlikten daha fazla olduğu ancak işsizliğin de bu ilişkiyi açıklamada önemli bir etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir (Fleisher, 1966: 135-136).

Ehrlich (1973) işsizliğin suç üzerindeki etkisini analiz eden araştırmacıların başında gelmektedir. O’na göre işsizlik oranı, yasal

işgücü piyasasından elde edilebilecek gelir fırsatlarını tamamlayıcı bir gösterge olarak görülmelidir. Bu doğrultuda, işsizlik oranlarındaki bir yükseliş veya işgücüne katılma oranlarındaki bir düşüş, yasal çalışma ve kazanç fırsatlarını azaltacaktır. Bu durum, suç faaliyetinden elde edilecek gelirin görece yükselmesine neden olacaktır (Gillani, 2009: 81).

Cantor ve Land (1985), ABD için yaptıkları zaman serisi analizi ile işsizlik ve yedi farklı suç türü (adam öldürme, tecavüz, saldırı, evden hırsızlık, gasp, hırsızlık, oto hırsızlığı) arasındaki ilişkiyi, 1946-1982 dönemine ait verilerle araştırmışlardır. Aslında onların bu çalışması, kendilerinden önce bu konu ile ilgili yapılmış ancak farklı bulgular ortaya koymuş çalışmalara bir cevap niteliği taşımaktadır. Şöyle ki, Cantor ve Land'in bu araştırmasından önce yapılmış çalışmaların bazılarında, işsizlik ve suç arasındaki ilişki negatif, bazılarında ise pozitif olarak tespit edilmiştir. Bu birbirinden tutarsız sonuçların nedenlerini araştırmak amacıyla Cantor ve Land, toplam işsizliğin fırsat ve motivasyon etkilerini test etmeye karar vermişlerdir. Onlar'a göre, fırsat ve motivasyon etkilerinin dikkate alınmadığı durumlarda, bu konu üzerine yapılan daha önceki araştırmaların sonuçları gibi tutarsız sonuçların ortaya çıkması kaçınılmaz olmaktadır (Cantor ve Land, 1985: 317). Esasında Cantor ve Land, işsizliğin suç işleme motivasyonunu artırırken, suçlulara sunulan fırsatları azalttığını iddia etmektedirler. Suç işlemek için, özellikle de mağdurlarca sunulan, fırsatlardaki değişim ile işsizlik oranındaki değişimler eşzamanlı olarak ortaya çıkmaktadır. Buna karşın, işsiz kalan kişinin suç işlemesi için gerekli motivasyondaki değişimler, kurumsal ve/veya sosyal destek mekanizmalarının hafifletici etkileri nedeniyle gecikmelidir (Cantor ve Land, 1985: 322). İşsizlik maaşları, toplumsal ve ailevi destek gibi unsurlar, kişiyi suç işlemeye sevk edecek motivasyonu, en azından bir süre düşürmede katkı sağlayacaktır. İşsizliğin toplam etkisinin pozitif motivasyon ve negatif fırsat etkilerinin toplamından oluştuğu iddiasında olan Cantor ve Land, işsizlik ve suç arasındaki ilişkinin pozitif, negatif veya anlamsız olabileceğini ifade etmektedirler. Bu ilişkinin işareti, suç türlerine göre farklılık arz edeceği ve işsizliğin, her bir suç türü üzerindeki, motivasyon veya fırsat etkilerinin doğrudan ölçülmesinin çok zor olacağı düşüncesi, çalışmanın bir diğer sonucudur. Ancak yine de, II. Dünya Savaşı sonrası ABD verilerinden yola çıkılarak yaptıkları çalışmalarının sonucunda, işsizlik ve suç arasındaki ilişkide, fırsat etkisinin daha baskın olduğu, ifade edilmiştir. Çalışmanın önemli bulgularından biri de, işsizlik ve suç arasında, zayıf fakat istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunması, olmuştur (Cantor ve Land, 1985: 329-330).

Kennedy vd. (1991), Kanada'nın, 1981 yılında yapılan nüfus sayımına göre, nüfusu 100.000 kişiden fazla 24 büyük şehrini kapsayan araştırmalarında, bazı sosyo-ekonomik değişkenlerin (gini katsayısı, gelir, işsizlik, göç, boşanma, yaş, nüfus ve nüfus yoğunluğu), adam öldürme suçu üzerine etkilerini, son iki nüfus sayımının yapıldığı 1971, 1976 ve 1981 yıllarının verileri ile karşılaştırarak incelemişlerdir. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan adam öldürme suçunu belirlemek için, son beş yıl içindeki adam öldürme sayılarının 100.000 kişiye düşen ortalama değerleri bulunmuştur. Buna göre, 1971 yılı için 1967-1971; 1976 için 1972-1976 ve 1981 için 1977-1981 yıllarının adam öldürme suçlarının ortalamaları alınmıştır. Çalışmanın sonucunda, işsizlik ve adam öldürme suçları arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Araştırmacılar bu negatif ilişkinin nedenini, ülkedeki işsizlik sigortası ve sosyal yardım mekanizmalarının varlığı ile açıklamışlardır. Buna göre, işsiz kalan kişi, kısa sürede ekonomik güçlüklerle karşılaşmamakta ve işsizlik öncesi hayat standartlarını koruyabilmektedir (Kennedy vd., 1991: 400-406).

Allen (1996), ABD'nin 1959-1992 dönemi için yaptığı araştırmasında, sosyo-ekonomik faktörlerin (yoksulluk, konjonktürel dalgalanmalar, enflasyon, demografik faktörler, ceza adalet sistemi uygulamaları ve aile yapısı), malvarlığına karşı işlenen üç suç türü (gasp, evden hırsızlık ve oto hırsızlığı) üzerindeki etkisini incelemiştir. FBI'nın Yeknesak Suç Raporlarına dayandırılarak yapılan çalışmada, zaman serisi analizi yapılmıştır (Allen, 1996: 293). Çalışmanın işsizlik ve suç arasındaki ilişkiye dair sonuçları, suç türlerine göre farklılık arz etmektedir. İşsizliğin, gasp ve evden hırsızlık suçları üzerindeki etkisi, istatistiksel olarak pozitif ve anlamlı olarak tespit edilmişken, oto hırsızlığı için bu etki negatif bulunmuştur. Buna ilaveten Allen, modeline işsizliğin 1 yıl ve 2 yıl gecikmeli değerlerini de eklemiştir. Bu gecikmeli değerlerin suç üzerindeki etkileri ise cari işsizlik rakamlarının suça olan etkisinden farklı olmuştur. Buna göre, işsizliğin hem bir yıl hem de iki yıl gecikmeli değerleri, modelde yer alan tüm suç türleri (gasp, evden hırsızlık ve oto hırsızlığı) üzerinde, istatistiksel olarak negatif ve anlamlı bir etki yaratmıştır. Allen, bu negatif etkinin sebeplerini Cantor ve Land'in çalışmasındaki gerekçelere dayandırmıştır. Şöyle ki, kişiler işsiz kaldıkları işsizlik sigortası ve ailenin koruyucu fonksiyonlarının devreye girmesi ile, suç işlemeyi tetikleyecek motivasyon ortadan kaybolmaktadır. Ayrıca işsizlerin çok büyük kısmı bir veya iki yıl içerisinde yeni bir iş bulmaktadır. Ayrıca işsiz kişiler zamanlarının büyük kısmını evlerinde geçirerek, suç mağduru olma ihtimallerini düşürmektedirler (Allen, 1996: 303). Bu gerekçeler ise, daha önce ifade edilen fırsat etkisinin unsurlarını

oluşturmaktadır.

Tsushima (1996), Japonya 47 bölgesine ait 1984, 1985 ve 1986 yıllarına ait suç istatistikleri ile yaptığı araştırmasında, bağımlı değişken olarak belirlediği suç türleri, adam öldürme, gasp ve hırsızlık iken; bu suç türlerine etki edebileceği düşünülen bağımsız değişkenler ise yoksulluk, eşitsizlik, işsizlik, ikametgâh hareketliliği, sanayileşme, şehirleşme, yaş ve cinsiyet olarak belirlenmiştir. Çalışma sonucunda, ekonomik değişkenlerin suç oranları üzerindeki etkisinin pozitif olduğu tespit edilmiştir. Ancak işsizlik, yoksulluk ve eşitsizlik gibi ekonomik değişkenlerin etkisinin, farklı suç türleri üzerinde değişkenlik gösterdiği ifade edilmiştir. Buna göre, yoksulluk düzeyi ile adam öldürme pozitif ve anlamlı bir ilişki saptanırken, bu ilişki gasp ve hırsızlık suçları için tespit edilememiştir. Ekonomik eşitsizlik ile araştırmada kullanılan tüm suç türleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuşken, söz konusu suçlarla en güçlü ilişkiye sahip olan değişken ise, işsizlik olarak saptanmıştır (Tsushima, 1996: 506-508).

Papps ve Winkelmann (2000), Yeni Zelanda için, 16 farklı polis bölgesine ait ve 1984-1996 dönemini kapsayan çalışmalarında, bir dizi suç tipi (şiddet suçları, uyuşturucu ve anti-sosyal davranışlara bağlı suçlar, dolandırıcılık suçları, mala zarar verme suçları, malı kötüye kullanma suçları, cinsel suçlar ve idari suçlar) ile işsizlik arasındaki ilişkinin ortaya konması için panel veri analizi yapmışlardır. Panel veri analizlerinden, Sabit Etki (Fixed Effect) ve Tesadüfi Etki Modelleri (Random Effects Models) çerçevesinde, işsizlik ve suç arasında nedensellik ilişkisi olasılığı araştırılmıştır. Çalışmanın temel sonucu, işsizliğin suç üzerinde önemli etkileri olduğuna dair bulguların elde edilmiş olmasıdır. Bu sonuç, hem toplam suçlar hem de bazı özel suç tipleri (hırsızlık, dolandırıcılık, evden hırsızlık vs.) için de geçerlidir (Papps ve Winkelmann, 2000: 53, 56, 68).

Carmichael ve Ward (2000, 2001), birer yıl ara ile yaptıkları çalışmalarında, İngiltere ve Galler için 1985-1995 ve 1989-1996 dönemlerini kapsayan veriler ile panel veri analizleri yaparak, işsizlik ile farklı suç türleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Yapılan ilk çalışmanın bağımlı değişkenleri olarak; evden hırsızlık, hukuken cezai yaptırım gerektiren fiil, gasp, hırsızlık, kişiye karşı şiddet ve toplam suç, belirlenmiştir. Bağımsız değişkenler ise; genç ve yetişkin işsizliği, beyaz nüfusun yüzdesi, yakalanma olasılığı, hapis cezası alan mahkûmların yüzdesi ve ortalama ceza süresi, olarak belirlenmiştir. Araştırma sonunda genel olarak, işsizlik ile suç arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ancak farklı suç türleri genç ve yetişkin işsizlik oranlarından farklı düzeylerde etkilenebilmektedir. Örneğin evden hırsızlık, hem genç hem de

yetişkin işsizlik oranlarından pozitif olarak etkilenen tek suç türü olarak belirlenmiştir. Hukuken cezai yaptırım gerektiren fiil ve gasp suçlarının sadece genç işsizlik oranları ile pozitif bir ilişkiye sahip olduğu tespit edilmişken, hırsızlık suçunun sadece yetişkin işsizlik oranları ile pozitif ilişkili olduğu saptanmıştır. Hem genç hem de yetişkin işsizliği ile kişiye karşı şiddet suçu arasında ise herhangi anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Carmichael ve Ward, 2000: 559).

Carmichael ve Ward'ın bir yıl sonraki çalışmalarında bazı değişikliklere gidilerek yeni bir analiz yapılmış. Bir önceki çalışmada, 15 bölgeye ait 11 yıllık veriler kullanılmışken, burada 42 ilçe (county) ve 8 yıllık veriler kullanılmıştır. Ayrıca yeni çalışmada bağımlı ve bağımsız değişkenlere yenileri eklenmiştir. Modele eklenen yeni suç türleri, dolandırıcılık ve sahtecilik olurken, bağımsız değişkenlere eklenenler ise; nüfus yoğunluğu ve evlilik dışı doğum yüzdesi, olmuştur. Çalışmalarının sonucunda, hem genç hem de yetişkin işsizliği ile dolandırıcılık, sahtecilik, evden hırsızlık suçları ve toplam suç miktarı arasında istatistiksel olarak pozitif ve anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte, sadece yetişkin erkek işsizliği ile gasp suçu arasında pozitif ilişki tespit edilmişken, hukuken cezai yaptırım gerektiren fiil ve şiddet suçları üzerinde ne genç ne de yetişkin işsizlik oranlarının herhangi anlamlı bir etkisi bulunamamıştır (Carmichael ve Ward, 2001: 112-115).

Raphael ve Winter-Ebmer (2001), 1971-1997 dönemi ABD'si için yaptıkları çalışmalarında, Washington D. C.'ye ait olanlar hariç, 50 eyaletin panel veri setini kullanarak, işsizlik ile malvarlığına karşı işlenen suçlar (evden hırsızlık, hırsızlık ve oto hırsızlığı) ve şiddet suçları (adam öldürme, gasp, saldırı ve tecavüz) arasındaki ilişkiyi, panel birim kök testleri ve dinamik mekân-zaman panel veri modellerinden yararlanarak araştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda, işsizlik ile malvarlığına karşı işlenen suçlar arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Bu ilişki, hem toplam malvarlığına karşı işlenen suçlarda hem de malvarlığına karşı işlenen suçların alt kategorilerinde tespit edilmiştir. Ayrıca 1990'larda malvarlığına karşı işlenen suçlardaki düşüş, o dönem işsizlikte görülen düşüşe bağlanmıştır. Buna karşın, işsizliğin şiddet suçları ile olan ilişkisi çok daha zayıf bulunmuştur (Raphael ve Winter-Ebmer, 2001: 259).

Lee, Asya Pasifik ülkelerinden; Güney Kore, Japonya ve Avustralya'nın 1972-2001 dönemine ait farklı suç türleri verilerini kullanmışlardır. Uzun dönem denge ilişkisi ve işsizlik-suç değişkenleri arasında herhangi bir nedensellik ilişkisinin olup olmadığını test etmek için ise, Johansen Eşbütünlük ve Granger Nedensellik testlerini kullanmış ve bir zaman

serisi analizi yapmışlardır. Çalışma sonunda, Güney Kore için işsizlik ve farklı suç türlerine ait uzun dönem denge ilişkisinin var olduğu tespit edilmiştir. Güney Kore için 15-19 yaş arası geç işsizliği ile toplam malvarlığına karşı ve şiddet suçları arasında uzun dönem denge ilişkisi bulunmuştur. Sahtecilik ve ahlak suçları ile işsizlik arasında ise küçük bir eş bütünleşme ilişkisi, çalışmanın bir diğer sonucudur. Avustralya için ise toplam işsizlik ile gasp ve araç hırsızlığı suçları, erkek işsizliği ile evden hırsızlık suçu arasında eş bütünleşme ilişkisi tespit edilmiştir. Eş bütünleşme ilişkisi, Japonya için sadece tecavüz suçu için bulunabilmiştir. Nedensellik ilişkisine bakıldığında, Güney Kore için toplam işsizlik ile şiddet ve sahtecilik suçları arasında bir nedensellik tespit edilmişken, Avustralya için herhangi bir nedensellik ilişkisi bulunamamıştır. Japonya için ise eş bütünleşme ilişkisine benzer şekilde, işsizlikle yalnızca tecavüz suçu arasında bir nedensellik ilişkisi tespit edilebilmiştir (Lee, 2003: 82-83).

Coomer (2003), makroekonomik etkenlerin, suç üzerine etkisini araştırmıştır. ABD'ye ait 1960'ların ikinci yarısı ile 1990'ların sonu arasındaki verileri kullandığı çalışmada bir zaman serisi analizi yapmıştır. Analizinde, suç üzerindeki etkilerini ölçmek için ilk olarak; işsizlik, enflasyon, yoksulluk, cezaevi nüfusu, lise ve üniversite eğitimi ile gelir eşitsizliği bağımsız değişkenlerini kullanmış daha sonra ise anlamsız değişkenleri çıkararak analizi tekrardan yapmıştır. Bunun sonucunda ise suç üzerinde etkili olan değişkenler olarak; işsizlik, enflasyon ve yoksulluk tespit edilmiştir. Buna göre ABD'deki işsizlik, enflasyon ve yoksulluktaki bir artış, suç oranlarındaki artış için güdüleyici unsurlar olarak ifade edilmiştir.

Edmark, İsveç'in 21 vilayetinin 1988-1999 dönemine ait verileri kullanarak işsizliğin, malvarlığına karşı işlenen suçlar üzerindeki etkisini, panel veri analizi yöntemi ile araştırmıştır. Çalışmada aynı zamanda, şiddet suçları için de bazı değerlendirmelerde bulunulmuştur. 1988-1999 dönemini araştırmasının nedenini, o dönem işgücü piyasalarındaki daha önce benzeri görülmemiş değişimlerin yaşanmasının işsizliğin etkilerini araştırmada eşsiz fırsatlar sunacağı şeklinde ifade etmiştir. Edmark, çalışmasının sonucunda işsizliğin, malvarlığına karşı işlenen suçların toplamı ile dolandırıcılık, evden hırsızlık, oto hırsızlığı ve bisiklet hırsızlığı suçları üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğunu tespit etmiştir. Analizde yer alan işyerinde gasp, hırsızlık ve araçtan hırsızlık suçlarında ise istatistiksel herhangi anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Araştırmada işsizlik ve şiddet suçları (adam öldürme,

saldırı ve tecavüz) arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Edmark, 2005: 353, 362-365).

Hooghe vd. (2011), Belçika'nın 589 bölgesi ve 2001-2006 dönemine ait veriler ile yaptıkları çalışmalarında, yoksunluk göstergelerinin suç üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Yapılan mekânsal regresyon analizleri sonucunda, işsizliğin suç üzerindeki etkisinin, istatistiksel olarak pozitif ve anlamlı olduğu tespit edilmiştir. İşsizliğin suç üzerindeki etkisinin, gelir düzeyinin suç üzerindeki etkisinden daha fazla olduğu ise, araştırmanın tespitlerindedir. İşsizliğin hem malvarlığına karşı işlenen suçları hem de şiddet suçları için güçlü bir belirleyici olduğu ise çalışmanın bir diğer sonucudur (Hooghe vd., 2011: 10-11-12).

Saridakis ve Spengler (2012), Yunanistan'ın 1991-1998 dönemine ait bölgesel veri setleri ile panel veri analizi yaptıkları çalışmada Genelleştirilmiş Momentler (Generalized Method of Moments) tahmin yöntemi kullanılarak; işsizlik, yakalanma olasılığı ve suç ilişkisini araştırmışlardır. Çalışmada, işsizlik ile arasında ilişki aranan suç türleri olarak; haneye tecavüz, oto hırsızlığı, gasp, adam öldürme, saldırı ve tecavüz, seçilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre işsizliğin, malvarlığına karşı işlenen suçlar (haneye tecavüz, oto hırsızlığı ve gasp) üzerindeki etkisi pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Şiddet suçlarından adam öldürme ve saldırı suçlarında ise işsizliğin etkisi, istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. Bir başka ifade ile işsizliğin, kişilerin bu suç türlerini işlemesi noktasında herhangi bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca, işsizlik ile tecavüz suçları arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Saridakis ve Spengler, 2012: 167, 171).

Altındağ (2012), ağırlıklı olarak AB ülkelerini kapsayan, 1995-2003 dönemine ait 33 ülke veri setleri ile yaptığı araştırmasında, panel veri analizi yapmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkenleri olan suç türleri; adam öldürme, saldırı, tecavüz, gasp, evden hırsızlık, hırsızlık ve oto hırsızlığı şeklinde belirlenmişken, bağımsız değişkenler olarak ise; işsizlik oranı, işsizlerin eğitim düzeyi, polis sayısı, kişi başına gelir, şehir nüfusu, uyuşturucu ve alkol kullanımı ve yaş olarak belirlemiştir. Çalışmada ayrıca, işsizlik üzerine etkileri göz önünde bulundurulacak; döviz kuru, büyük endüstriyel kazalar (fabrika binasının çökmesi veya büyük patlamaların yaşanması gibi) ve deprem değişkenleri de kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; işsizliğin malvarlığına karşı işlenen suçlar üzerinde, (evden hırsızlık, hırsızlık ve oto hırsızlığı) pozitif bir etkisi olduğu ve bu değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu, tespit edilmiştir.

7. Göreceli Marumiyet ve Suç İlişisini İnceleyen Ampirik Çalışmalar

Bazen yoksul veya işsiz olan birinin kendi durumunu algılayış ve değerlendiriş biçiminin suçlu davranış ile olan ilişkisi, yoksulluk ve işsizlik kavramından daha belirleyici olabilmektedir. Bir başka ifade ile bazı durumlarda insanın görece yaşam koşulları, standartları ve bunu algılama biçimi çok daha önemli olabilmektedir (Kızmaz, 2003: 292). Yoksulluğa karşı oluşabilecek toplumsal tepki özellikle gelir dağılımındaki adaletsizliğin yaygın olarak görüldüğü ülkelerde büyük kızgınlıklara yol açabilir. Ancak bu kızgınlık durumunun derecesi, ülkelerin gelişmişlik derecelerine göre farklılık gösterebilir. Örneğin, daha yoksul toplumlara kıyasla, gelir dağılımının daha eşitsiz olduğu ve sınıf uçurumlarının daha belirgin olduğu zengin toplumlardaki yoksullar arasındaki kızgınlık ve nefret duyguları çok daha fazla olabilir. İnsanlar çoğu zaman nasıl bir yoksulluk içinde yaşadıklarını veya kendi durumlarını toplumun kalan kısmı ile kıyaslayarak yapar. Bu nedenle yoksulluk, suçun ekonomik bir belirleyicisi olma potansiyeline sahip olmakla birlikte, göreceli mahrumiyet suçun belirleyicisi olma bakımından daha anlamlı bir değişken olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle bazı araştırmalardaki ekonomik düzeyi da iyi olanların daha fazla suç işlediğine dair bulgular, göreceli mahrumiyet kavramı ile açıklanmaya çalışılmıştır (Conklin, 1981: 189). Conklin (1981: 189-190) bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir:

“Gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulların suç oranları ABD’deki bazı grupların suç oranlarından daha düşüktür ki bu gruplar mutlak manada daha yüksek standartlarda yaşamaktadır. ABD’deki siyahlar daha yüksek standartlarda yaşıyor olmalarına rağmen, Afrika’daki siyahlardan daha yüksek bir suç oranına sahiptirler. Önemli olan şey, insanların görece yaşam standartlarıdır. Yoksulluğun hıncı, zengin bir toplumun yoksulları arasında, mutlak anlamda daha düşük yaşam standartlarına sahip bir toplumun yoksullarına göre büyük olasılıkla daha yüksektir.”

Göreceli mahrumiyet teorisi (relative deprivation theory), aslında ikinci dünya savaşı sırasında güneyli ve kuzeyli Afro-Amerikan askelerinin memnuniyet dereceleri üzerine yapılan çalışmalar (örn. Stouffer vd., 1949) ile ortaya çıkmıştır. Bu teorelin temel varsayımı, kişi veya grubun memnuniyetinin, kendisinin sahip olduğu koşullara göre değil de diğer kişi ve grupların sahip olduklarıyla ilişkili olmasıdır. Burada önemli olan kişinin sahip olduklarından çok kendilerini kıyasladıkları kişilerin nelere sahip olduklarıdır. Bu nedenle, toplumda gerçekten mahrum durumda olan kişiler, gerçekten mahrum durumda olmayan kişilere göre kendilerini

daha az yoksun hissedebilirler. Bir başka ifade ile göreceli mahrumiyet teorisi, “insan davranışının bazı yönelimlerinin ekonomik göstergelere göre gerçekleşmekten çok, bireyin onu algılama ve değerlendirme biçimine göre oluştuğunu öngörmektedir” (Kızmaz, 2003: 292). Bu durum, kişinin kendi durumunu kıyaslamak için seçtiği hedefle ilgili bir durumdur (Dambrun vd., 2006: 1032). Örneğin Easterlin (1974), mutluluk ve gelir arasındaki ilişkiyi incelemiş ve bireysel mutluluğun mutlak gelir düzeyi ile değil; kişinin neye sahip olması gerektiği düşüncesi ile tayin edilebileceği sonucuna varmıştır. Benzer şekilde Quetelet, 19. Yüzyılda Avrupa kırsal alanlarında yaşamını sürdüren yoksulların Avrupa’nın kırsal alanlarında yaşayan yoksulların genellikle dürüst olmalarına karşın, refaha ve cezbedici unsurlara daha yakın olan şehirli yoksulların suça daha eğilimli olduklarını gözlemlemiştir. Bu farkın nedeni ise mutlak yoksulluktan ziyade göreceli mahrumiyet ile açıklanmıştır. Yine aynı dönem ABD’si için yapılan çalışmalar göstermiştir ki özellikle gelir eşitsizliğinin çok yüksek olduğu şehirlerdeki suç oranlarının diğer bölgelere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Radzinowicz ve King, 1977: 77).

Göreceli mahrumiyetle ilgili bir diğer husus, insanların beklentileri (expectations) ile imkânları (capabilities) arasındaki uyumsuzluğa ilişkindir. Bu uyumsuzluk veya fark ne kadar büyük olursa, yaşanan hayal kırıklıkları ve isyan eğilimi de o kadar yüksek olmaktadır (Yılmaz, 2011: 66). Beklentilerden kastedilen, kişinin kendisi için hak olarak gördüğü mallar ve yaşam koşulları iken, imkânlardan anlaşılması gereken, toplumun kişiye sağladığı araçlarla, elde edebileceğini düşündüğü mal ve yaşam koşullarıdır (Gurr, 1970: 13). Bu iki durum arasındaki uyumsuzluk ise göreceli mahrumiyet olarak ifade edilmektedir.

Peki, beklentiler ve imkânlar arasındaki fark nasıl açılır? Göreceli mahrumiyet teorisyenlerinden Gurr (1970), insanları isyana sürükleyen unsurların nedenlerini araştırdığı eserinde (Why Men Rebel), göreceli mahrumiyetin üç durumda oluşacağını ifade etmiştir. Bunlardan ilki, beklentiler sabit iken, bu beklentileri gerçekleştirebilecek imkânların azalması (decremental deprivation). İkincisi, belirli bir süre hem beklentilerin, hem de beklentileri karşılayacak imkânların yükselmesine karşın imkânlar, beklentiler kadar artmaması ve bir süre sonra düşüşe geçmesi (progressive deprivation). Üçüncüsü ise, imkânların sabit kalmasına karşın beklentilerin yükselmesi (aspirational deprivation) durumudur (Gurr, 1970: 47-53). Her bir durum, beklentiler ile imkânlar arasındaki farkın büyüdüğüne işaret etmektedir. Bu farkın büyümesi ise toplumsal şiddet potansiyelini artırıcı bir rol oynayabilir. Ancak bu

potansiyel, toplumdaki farklı kesimlerin yaşadıkları göreceli mahrumiyetin derecesi ve büyüklüğüne göre değişkenlik gösterebilir (Keleş ve Unsal, 1982: 16).

Sahip olunan para miktarıyla ölçülen başarının en büyük hedef olarak görüldüğü toplumlarda, suç oranının yüksek olmasının önemli nedenlerinden birisi de beklentiler ile imkânlar arasındaki uçurumdur. Kişinin sahip oldukları ile beklentilerini karşılamayı veya toplumun dayatmış olduğu “başarılı olma” hedefini gerçekleştirmeyi, istenilen düzeyde maddi unsurlara sahip olmayı, meşru yollardan karşılayamıyor olmanın vermiş olduğu hayal kırıklığı, kişinin gayrimeşru zeminlere kaymasına neden olabilir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde büyükşehirliere göç etmiş kişilerin üzerinde, bu şehirlerde yaşanan zengin yaşam tarzı, bir baskı unsuru oluşturabilir. Çünkü bu kişiler yakından görme şansı buldukları bu yaşam tarzı seviyesinde olmasa da, gösteriş etkisiyle (demonstration effect) bu kişileri daha yüksek hayat standartlarında yaşamaları gerektiğini düşündürebilir ve bu amacın meşru veya gayri meşru yollarla gerçekleştirilmesine yönelik bir motivasyon sağlayabilir (Conklin, 1981: 190).

Bu durum Dollard, Doob, Miller, Mowrer ve Sears'ın. (1939) geliştirdikleri “Engellenme-Saldırganlık Hipotezi” (Frustration-Aggression Hypothesis) ile açıklanabilir. Bu hipoteze göre kişinin meşru hedefler için engellenmesi süreçlerinin insanda saldırgan eylemlerde bulunma eğilimini artırmaktadır. İsteddiği hedefe ulaşamayan kişi veya grupların hedeflerine ulaşmalarındaki engellerin onlarda kızgınlık hissini açığa çıkaracağı ve bunun saldırganlığa neden olacağı hipotezin öngörüsüdür. Engellenmişlik hissi göreceli mahrumiyetin var olduğu durumlarda ise daha belirgin bir şekilde hissedilerek kişi veya grupları diğer kişi ve gruplara karşı daha öfkeli ve onlara karşı daha saldırgan bir ruh haline sokabilir. Birilerinin hedeflerine ulaşırken kısmen veya tamamen engellenmesine karşın birilerinin böyle bir engellenmeye maruz kalmadan hedeflerine ulaşması yaşanan göreceli mahrumiyet hissi ile toplumsal gerilimlere neden olabilir. Göreceli mahrumiyetin kişilerde engellenme hissini ortaya çıkararak saldırganlığa neden olacağı da hipotezin görüşleri arasındadır (Dollard vd., 1939). Dollard vd., geliştirdikleri hipotezin keskin söylemlerini ve eksikliklerini daha sonra yeniden ele alarak bazı değişikliklere gitmişlerdir. Engellenmişlik hissinin her daim saldırganlığa neden olacağı düşüncesi, engellenme duygusunun saldırganlığın olası nedenlerinden biri olabileceğine doğru evrilmiştir (Dollard vd., 1970). Özellikle de engellenmişlik hissinin yoğunluğunun saldırganlık üzerine etkisinin önemli olabileceğine dikkat çekilerek

hipotezin söylemleri kanaatimizce daha gerçekçi bir zemine oturtulmuştur. Berkowitz (1969) ise engellenmenin kızgınlığa, kızgınlığın ise saldırganlığa neden olabileceğini ifade ederek Dollard vd.'nin geliştirdikleri hipotezdeki engellenme-saldırganlık ilişkisini engellenme-kızgınlık-saldırganlık şeklinde yeniden formüle etmiştir.

Yukarıda ifade edilen gösteriş etkisi, kurumsal iktisatçılardan Veblen (1915)'in gösteriş tüketimi² anlayışının olumsuz sonuçlarından biri olarak da değerlendirilebilir. Zira Veblen, tüketicilerin harcamaları üzerine dikkat çekerek onların bu harcamaları ile toplumda yer aldıkları sosyal sınıf arasında bir bağ kurmuştur. Veblen (1915) "Aylak Sınıfın Teorisi" adlı kitabının dördüncü bölümünü gösteriş tüketimine ayırmış ve burada her ne kadar gösteriş tüketiminin tüm toplumsal sınıflarda görülebileceğini ifade etmiş olsa da, aslında bu amaçlı tüketimlerin daha çok zenginlerce yapıldığı için bu kişileri daha fazla suçlamıştır (Veblen, 1915: 68-101). Kişinin kendine sağladığı faydadan ziyade, sahip olduğu ekonomik gücü göstermenin amaçlandığı bu türlü tüketimlerin ise toplum üzerinde hayranlık duymanın yanında, imkânların yetersizliğinden de kaynaklanabilecek; kıskançlık, hırs, haset, kin ve nefret gibi, başta suç olmak üzere olumsuz bir takım sonuçlar doğurabilecek duyguların bireysel ve toplumsal düzeyde artarak anomik durumların oluşmasına neden olabilir. Bununla birlikte gösteriş amaçlı tüketimler kişiye daha yüksek sosyal bir statü kazandırabilir, fakat diğer taraftan bakıldığında bu kişilerin yüksek düzeydeki tüketimleri onları özellikle de malvarlığına karşı işlenen suçlar açısından açık bir hedef haline getirebilir (Chester, 1976: 30; Baloğlu, 2000: 149; Mejia ve Restrepo, 2010: 26-27).

Varlıklı olduğu düşünülen veya toplumumuzda "gösteriş meraklısı" olarak nitelendirilebilecek kişilerin, hedef olmalarıyla ilgili olarak Wright ve Decker, suçluların ifadelerine dayanarak hazırladıkları kitapta yer alan bir sokak hırsızın şu sözleri konunun daha rahat açıklanmasına yardımcı olabilir (Wright ve Decker, 1997: 82).

"Belirli bir kişiyi soymaya karar verip vermeyeceğim, (hedef kişinin) neye sahip olduğuna bağlıdır. Örneğin eğer iyi giyiniyorsa, mücevher takıyorsa...anlarsın işte...kısaca böyle. Bir insana bakarsın ve dersin ki bu kişide para var. Bazen de insanlar etrafta dolanırlar ve herkese şu kadar param var ya da şuyum var derler."

Göreceli mahrumiyete dair meselenin en anlaşılabilir özetinin Marks'ın

² Gösteriş tüketimi (conspicuous consumption) ile ilgili ayrıntılı bilgi için Bkz. Veblen, (1915).

(1974: 46) şu ifadeleri ile yapılabileceği kanaatindeyiz.

“Bir ev, büyük veya küçük olabilir, çevresindeki evler de aynı ölçüde küçük oldukları sürece, bu ev, bir konuttan beklenen toplumsal talepleri karşılar. Fakat küçük evin yanı başında bir saray yükselirse, küçük ev bir kulübe derecesine düşer. O zaman bu küçük ev, sahibinin güç beğenir bir kişi olamadığının veya ancak alçakgönüllü istekleri olabileceğinin kanıtı olur. Ama uygarlığın ilerleyişi boyunca, küçük ev ne denli büyürse büyüsün, eğer komşu saray da aynı hızla veya daha büyük ölçüde büyürse, göreceli olarak küçük evde oturan kişi, kendi dört duvar arasında, kendini, gitgide daha rahatsız, daha hoşnutsuz, daha darda hissedecektir.”

Seepersad (2009) Toronto Üniversitesi’nde, Trinidad Tobago örneği için yapmış olduğu ve suç-sapma davranışı ile göreceli mahrumiyet arasındaki ilişkiye odaklandığı doktora çalışmasında, Trinidad-Tobago’nun 70 farklı bölgesindeki 16-30 yaş arasında bulunan 1.000 erkek ile yapılan anket verilerini kullanmıştır. Çalışmada hedeflenen örneklem büyüklüğü 1.000 olmakla birlikte çeşitli nedenlerle araştırmada kullanılabilir sağlıklı anket sayısı 950 olarak gerçekleşmiştir. Bilişsel ve duygusal göreceli mahrumiyet kavramlarının bireysel ve grup düzeyinde belirlenerek bağımsız değişken olarak belirlenmiş çalışmanın bağımlı değişkenleri ise bireysel olarak veya grupla birlikte işlenmiş olan toplam 31 farklı suç türü kullanılmıştır. Çalışmada ayrıca yaş, etnisite, yoksulluk, eşitsizlik, eğitim, çalışma hayatı, caydırıcılık, öz kontrol, sosyal destek, suçlu akran grubu ve illegal fırsatların varlığı gibi değişkenlerde çalışmada yer almıştır. Araştırma sonuçlarına gerek grup düzeyde gerek se de bireysel olarak yaşanan göreceli mahrumiyet hissi ile suç arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Çalışmada bilişsel mahrumiyetin içinde kızgınlık, hayal kırıklığı ve tatminsizlik hislerini barındıran duygusal göreceli mahrumiyete neden olduğunu, duygusal göreceli mahrumiyetin ise suçlu davranışına etki eden önemli bir faktör olduğu belirlenmiştir. Ancak göreceli mahrumiyet ile birlikte kişi veya grupların suçlu davranışları üzerinde suça dair yaklaşımlarının, suçlu akranların varlığının, illegal fırsatların, düşük öz kontrolün ve caydırıcı unsurların eksikliğinin önemli etkileri olduğu bunların görüldüğü durumlarda göreceli mahrumiyetin suç üzerindeki etkisinin daha fazla olduğu araştırmanın sonuçlarındandır (Seepersad, 2009: 171-184, 360-361).

İzlanda için yapılan bir diğer çalışmada ise göreceli mahrumiyetin ergenler üzerindeki etkileri incelenmiştir. 129 okuldaki 15-16 yaşlarındaki 9. ve 10. sınıflarda okuyan 7.430 öğrenci ile yapılan anketler, yeniden değerlendirmeye tabi tutularak 83 okul ve 5.491 kişi ile sınırlandırılmıştır.

Yapılan analiz sonuçlarına göre, göreceli mahrumiyet ile öğrencilerin yaşadıkları sosyal ortamla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Göreceli mahrumiyetin asabiyet duygusunu arttırdığı, öğrencilerin norm dışı davranış sergileme olasılıklarını artırarak daha fazla şiddete ve suça başvurmalarına neden oldukları ortaya konmuştur. Ekonomik mahrumiyetin nadir olduğu yerlerde ikamet eden öğrencileri, mahrumiyetin yaygın olarak yaşandığı bölgelerde yaşayan öğrencilere göre çok daha fazla şiddet uyguladıkları ve suç işledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifade ile yaşanan bölgede ekonomik mahrumiyet yaşayan insan sayısı arttıkça mahrumiyetin insanda neden olduğu asabiyet ve kuralsızlık durumlarının ve suç işleme olasılığının azaldığı belirlenmiştir (Bernburg vd., 2009: 1230-1231, 1236-1239).

Göreceli mahrumiyet, her ne kadar yukarıda daha çok bireysel suçlu davranışını açıklamada kullanılan bir değişken gibi ifade edilmiş olsa da, aslında bu kavram, toplumsal ve siyasal şiddetin açıklanmasında daha çok kullanılmaktadır. Örneğin Gurr (1970), insanların neden isyan ettiği üzerine yaptığı çalışmasının merkezine altmışlı yılların öğrenci hareketlerini almıştır. Gurr, ekonomik yoksunluğun psikolojik yönüne dikkat çekerek bunun devrimi, isyanı veya şiddeti harekete geçirmesinde oynadığı role dikkat çekmek istemiştir. Bunu yaparken de önemle üzerinde durduğu kavram göreceli mahrumiyet olmuştur. O'na göre göreceli yoksunluğun neden olduğu hayal kırıklıkları, toplumsal isyan ve şiddetin baş aktörü olmuştur ve yaşanan hayal kırıklıkları ve hüsranslar ne denli derin olursa, şiddet eğilimli davranışların vuku bulması o denli yüksek ihtimaldir (Ubeyd, 2012: 14).

Göreceli yoksunluk, Muhammed Buazizi isimli Tunuslu bir gencin kendini yakması ile fitili ateşlenen, Tunus'ta başlayan ve sonrasında birçok ülkeyi de etkisi altına alan, pek çoklarınınca daha fazla özgürlük ve demokrasi arayışı olarak algılanan ve de romantik bir kavramsallaştırma ile adına Arap Baharı (Arab Spring) denilen bu sürecin analizinde kullanılan argümanlardan biri olmuştur. Teknolojik gelişmeler, iletişim ve ulaşım imkânlarındaki inanılmaz yüksek hızlı gelişim, başlarında diktatöryel hükümetler de olsa, ülkeleri etkisi altına almaktadır. Baş döndürücü gelişmelerin yaşandığı dünyada, ülkelerin refah düzeyindeki artışa rağmen, paylaşımındaki adaletsizlikler, o ülkelerdeki insanları fazlasıyla rahatsız etmektedir. Bilhassa geniş yoksul kitlelerin kendilerini sürekli olarak kıyasladıklarındakilerin imkânlarına sahip olamayışları ve gelecekte de olamayacakları düşüncesi, ülkede var olan yüksek düzeyli gelir adaletsizliği iletişim ve ulaşım kanallarındaki gelişmeye bağlı olarak gelişmiş ülkelerdeki refah düzeyinden haberdar olunmasıyla birleşince,

devlet başkanını öldürecek kadar şiddetli bir öfke patlamasına yol açmaktadır. Oysa iletişim, ulaşım ve diğer teknolojik buluşlar ve ilerlemeler bu denli gelişmiş olmasaydı, bir başka ifade ile kendi durumlarını kıyas edebilecekleri kişilerin imkânlarını her gün yazılı ve görsel basında veya internette görmüyor olsalardı, içinde buldukları durumu kabullenmeleri çok daha kolay olabilirdi. Ancak çeşitli iletişim kanalları ve ulaşım imkânları vasıtasıyla insanlar sürekli bir kıyas yapma imkânı elde etmektedir. İmkânları artırıl[a]mayan yüksek beklentili bu insanlar var olan adaletsizliklerin hesabını sormak için Arap Baharında olduğu gibi adaletsiz olduğunu düşündükleri düzene isyan etmek durumunda kalmaktadırlar (Yılmaz, 2011: 66-67). Bununla ilgili olarak TEPAV’ın hazırlamış olduğu değerlendirme notunda, “Anlaşılan Mağrip ve Mısır’ın işsiz ve mutsuz Arap sokakları, Arap saraylarını çağımızın yaşam imkânları setine ulaşmalarının önündeki engel olarak görmektedir” ifadelerine yer verilerek, burada yaşanan isyanın göreceli mahrumiyet kaynaklı bir hareket olduğu vurgusu yapılmaktadır (Cünedioğlu vd., 2011: 1). Momani de benzer bir biçimde, Arap Baharı ile ilgili yaptığı değerlendirmelerde göreceli mahrumiyetin, Arap halkının hükümetlerine karşı başkaldırmalarında önemli bir faktör olduğunu belirtmektedir (Momani, 2012: 1).

Ancak gerek bireysel gerekse de toplumsal suç ve/veya şiddetin yalnızca göreceli mahrumiyet ile açıklanması, sosyal hadiselerin karmaşık yapısı göz önünde bulundurulduğunda, neredeyse imkânsız gibidir. Kaldı ki eşit bir gelir dağılımının kişilerce değerlendirilmesi içinde yaşadıkları sosyo-ekonomik çevreyle ilgilidir. Bu nedenle göreceli yoksunluk, ekonomik eşitsizliğin dini ve kültürel değerlerin bir sonucu olarak kabul edilebildiği toplumlarda önemli bir karakteristik olmayabilir (Stack, 1984: 233). Bu nedenle yoksunluk duygusu içindeki her insan şiddete veya toplumsal hareketlenmelere katılması söz konusu olmayabilir. Bazıları ne kadar zor durumda olursa olsun veya ne kadar baskı altında kalırsa kalsın buldukları durumu kabullenebilirler.

8. SUÇ VE EKONOMİ İLİŞKİSİNE DAİR TÜRKİYE’DE YAPILMIŞ AMPİRİK ÇALIŞMALAR

Literatürde sosyo-ekonomik faktörlerin suç üzerindeki etkilerini araştıran ampirik çalışmaların sayısının fazlalığına karşın, Türkiye’de akademisyenlerin bu konuya ilgisi 2000’li yıllarda başlamıştır. Suç oranlarındaki artışın gösterdiği sürekliliğe karşın bu alanda yapılmış araştırmaların sayısının sınırlı kalmasında, akademisyenlerin disiplinler arası çalışma kültürlerindeki eksiklikleri kadar, siyasi iradenin baskısıyla suç istatistiklerinin gizli tutulmasının, akademik çalışmalar için dahi

paylaşılmamasının, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün bu konudaki bilimsel çalışmalara kapalı olmasının da son derece etkili olduğu görülmektedir. Ancak tüm zorlukları aşarak bu alanda yapılmış sınırlı sayıdaki çalışmaları ayrı bir başlık altında değerlendirmek yerinde olacaktır.

Kutlar (2003), Türkiye'deki suç oranlarını, gelir, yaş grubu, meslek ve caydırıcılık değişkeni olarak tahliye arasındaki ilişkiyi iki farklı analiz yöntemi ile incelemiştir. Bu yöntemlerden ilki, 1980-1994 dönemi verileri ile panel veri analizi iken; ikincisi ise 1964-1994 yıllarını kapsayan ve değişkenler arasında uzun dönem ilişkisinin olup olmadığını ele alan hata düzeltme modelidir. Yapılan analizlerin sonuçlarına göre, suç oranının uzun dönemde gelir, yaş ve meslek grubu ile uzun dönem ve pozitif bir ilişki içinde olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu değişkenlerdeki değişim oranının suç oranı üzerinde daha az bir etkisi olduğu da diğer bir sonuç olarak belirlenmiştir. Çalışmanın sonuçlarından biri de caydırıcılıkla ilgilidir. Türkiye'de uygulanan genel aflarla tahliyelerin artması veya cezaların eskiye nispeten daha az uygulanması cezaların caydırıcılığının azalmasında önemli bir rolü olduğu tespit edilmiştir (Kutlar, A., 2003: 298, 302, 306-307).

Gümüş (2004), çalışmasında her ne kadar ABD'nin 200.000 veya daha fazla nüfusa sahip büyük şehirlerdeki şahsa ve malvarlığına karşı işlenmiş suçların sosyo-ekonomik değişkenlerini araştırmış olsa da, makale Türkiye'de yayınlandığı için araştırmaya bu başlık altında yer vermeyi uygun görüyoruz. Gümüş, şahsa ve malvarlığına karşı işlenen farklı suç türleri üzerinde etkisi olabileceğini düşündüğü bağımsız değişkenler olarak; nüfus, ırk, gelir eşitsizliği, hane halkı ortalama geliri, işsizlik oranı, kişi başına şehir gelirini kullanmıştır. Çalışmada çapraz kesit verilerini kullanarak ampirik bir analiz yapılmıştır. Araştırma sonucunda, kişi başına gelir, gelir eşitsizliği, nüfus ve nüfus içindeki siyah ırkın varlığının şehirlerdeki suçları açıklamada önemli faktörler olduğu tespit edilmiştir (Gümüş, 2004: 101-102, 107-108).

Oğuzlar (2005), Bursa Emniyet Müdürlüğü ile yapılan ortak bir proje (Uludağ Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi No. EMN-2002/61) kapsamında, ahlak, yankesicilik ve narkotik bürolarına ilişkin verilerden yararlanarak suçlu profilinin belirlenmesi amacıyla, lojistik regresyon analizi yapmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, ahlak suçunu işleyenlerin okuryazar ve ilkökul mezunu olduğu ve ağırlıklı olarak emekli oldukları belirlenmiştir. Yankesicilik suçunu işleyenler ise daha çok okuryazar ve ilkökul mezunlarından oluştuğu tespit edilmiştir. Ev hanımlarının bu suçu daha fazla işlemeye meyilli olduğu sonucu ise çarpıcıdır. Yankesicilik suçunu işleyenlerin çoğu ise Doğu Anadolu doğumlu kişilerdir. Narkotik

suçu ile ilgili sonuçlarda ise öğrenim durumunun diğer suç türlerinde olduğu gibi bu suç türünde de etkili olduğu ve bu suçu işleyenlerin okuryazar olmayanlardan veya ilkokulu mezunlarından oluştuğu, çalışma sonuçlarında yer almaktadır. Ayrıca narkotik suçu işleyenlerin ağırlıklı olarak Akdeniz bölgesi doğumlu olması, tespitlerden bir diğeridir (Oğuzlar, 2005: 21, 34).

Yamak ve Topbaş (2005), işsizlik ve suç ilişkisini araştırdıkları çalışmalarında, Türkiye İş Kurumu istatistiklerini kullanarak 1995-2002 yıllarına ait 67 il için panel veri nedensellik analizi yapmışlardır. Granger Nedensellik testi sonuçlarına göre, işsizlik oranından suça anlamlı bir nedensellik tespit edilmiştir. Bir diğer ifade ile işsizlik oranlarındaki artışın suç sayısında artışa neden olduğu belirlenmiştir. Suçtan elde edilecek potansiyel kazancın artmasının, ekonomik nitelikli (ağırlıklı olarak mala karşı işlenen suçlar) suç miktarında artışa neden olacağı çalışmanın diğer sonuçlarından (Yamak ve Topbaş, 2005: 714).

Çiftçi ve Bahar (2005), 2000-2001 ekonomik krizleri ve suç arasındaki ilişkiyi Muğla özelinde 1995-2003 dönemini araştırmışlardır. Çalışmada işsizlik verileri, tescil ve terkin olan firma sayıları, esnaf ve sanatkârlar siciline giriş ve çıkış yapanların sayıları ile Muğla İl Jandarma Komutanlığı ve İl Emniyet Müdürlüğü'nden elde ettikleri suç sayıları arasında nedensellik araştırması yapılmıştır. Yapılan araştırma sonuçlarına göre, Muğla ilinde ekonomik krizle beraber faaliyetlerine son veren firma sayısının ve bununla doğru orantılı bir biçimde işsizliğin arttığı, yeni açılan firma sayısının ise azaldığı buna karşın şahsa ve malvarlığına karşı işlenen suçlarda çok büyük miktarlarda ve oranlarda artış yaşandığı tespit edilmiştir (Çiftçi ve Bahar, 2005: 116-121).

Pazarlıoğlu ve Turgutlu (2007), malvarlığına, şahsa, devlete, kamu güvenliğine, genel ahlaka, kamu esenliğine, özel kanunlara, genel töreler ve aile düzenine karşı işlenen suçlarla, işsizlik oranı ve kişi başına düşen gelir arasındaki uzun dönemli ilişki araştırmışlardır. Çalışmada, 1968–2004 dönemi verileri kullanılmış ve suç ile bağımsız değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin varlığı Johansen eşbütünleşme testi ile belirlenmeye çalışılmıştır. Granger nedensellik testiyle de değişkenler arasındaki nedenselliğin yönü tespit edilmiştir. Tahmin edilen denklemden yararlanılarak eşbütünleşme testinde kullanılacak uygun gecikme sayısı ise Akaike bilgi kriteri (AIC) ile belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, suç ile ekonomik değişkenler arasında bir etkileşimin olduğu belirlenmiştir. Çalışma ile ayrıca Türkiye'de toplam suç, devlete karşı, kamu güvenliğine karşı, genel ahlaka karşı işlenen suçlar ile kişi başına gayrisafi yurtiçi hâsıla ve toplam işsiz sayısı arasında uzun dönemli denge

ilişkisinin varlığı tespit edilmiştir. Çalışmada gelir artarken suça olan eğilimin de artıyor olması sonucu ise dikkat çekici olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca işsizliğin toplumsal algının aksine suç için önemli bir risk faktörü olmadığı belirlenmiştir (Pazarlıoğlu ve Turgutlu, 2007: 65-68).

Aytaç vd. (2007), suç türleri üzerinde hangi değişkenlerin daha fazla etkili olduğunu ölçmek için Bursa'da 2004 yılı içerisinde Emniyet Müdürlüğü Olay Yeri Ekipler Amirliğine getirilen işyerinde suç işleyenler üzerinde bir anket çalışması yaparak, multinominal lojistik regresyon analizinden yararlanmışlardır. Toplam 807 kişiye yapılan anket çalışmasının analiz sonuçlarına göre; sanıkların %8'i kadınlardan, %92'si ise erkeklerden oluşmaktadır. Sanıkların %10'unun okuma yazma dahi bilmediği, %50'ye yakınının hiçbir geliri olmadığı, %72'sinin daha önce kolluk kuvvetlerince gözaltına alındığı, %66'sının daha önce gözaltına alınma nedeninin anketin uygulandığı andaki suç türüyle aynı olduğu ve %41'inin daha önce cezaevine girdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte anket yapılan kişiler arasında, şahsa karşı suç işleyenlerin sayısının diğer suç türlerinden daha fazla olduğu ve işyeri ile bir ilişkisi olmayanların daha fazla şahsa karşı suç işlediği belirlenmiştir. Babası vefat etmiş sanıkların daha fazla suç işledikleri ise çalışmanın bir diğer bulgusudur. Malvarlığına karşı suç işlemekte ise ekonomik saiklerin ön planda olduğu, kamu güvenliğine karşı işlenen suçlarda ise daha çok psikolojik nedenlerin etkili olduğu belirlenmiştir. Önceden suç işlemiş kişilerin sonrasında da yine aynı suçları işlemeyi sürdürdüğü, gençlerin daha fazla mala karşı suç işlediği ve gündüzleri daha fazla şahsa karşı suç işlendiği, çalışmanın diğer bulgularındandır.

Cömertler ve Kar (2007), 2000 yılına ait 81 il verilerini kullanarak yatay kesit analizi yapmışlardır. Suçun sosyo-ekonomik belirleyicilerini araştırdıkları çalışmalarında, suç oranı bağımlı değişken olarak seçilmişken; kişi başına gelir, okullaşma oranı, yeşil kartlı kişi oranı, şehirleşme oranı, güvenlik görevlisi, göç, yoksulluk, nüfus yoğunluğu ve doğum hızı gibi değişkenler ise çalışmanın bağımsız değişkenleri olarak belirlenmiştir. Yapılan analizde 36 farklı model tahmin edilmiştir. Çalışmada geliştirilen 36 modelin 19'unda işsizliğin suç oranlarının artışı noktasında pozitif yönde etkisi sonucuna ulaşılmıştır. Toplam 8 modelde kullanılan kişi başına göç oranının tüm modellerde suç oranını pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir. Benzer şekilde şehirleşme oranı da 8 modelde kullanılmış ve suç oranı ile pozitif bir ilişkisi olduğu bulunmuştur. Kişi başına gelir değişkeni ise 8 modelde yer almış ve suç oranını beklenenin aksine pozitif yönlü olarak etkilediği belirlenmiştir. Buna göre kişi başına

gelir düzeyi arttıkça suç miktarı da artmaktadır. Eğitim değişkeni ise 11 farklı modelde kullanılmış ve suç oranı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ancak eğitim düzeyi ve suç arasında var olduğu düşünülen negatif yönlü ilişkinin aksine eğitimin yükselmesinin suç oranlarında bir düşmeye neden olmadığı tespit edilmiştir. Fert başına bütçe gelirleri ile suç oranı arasında ise pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yoksulluk göstergesi olarak kullanılan yeşil kartlı kişi oranının kullanıldığı toplam 8 modelde, bu değişkenin suç oranını negatif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Nüfus yoğunluğu ve doğum hızı değişkenleri ise toplam 13 modelde yer almış ve katsayıların istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve suç oranlarını artırdıkları tespit edilmiştir. İl gelişmişlik indeksi ise sadece 4 modelde kullanılmış ve gelişmişlik düzeyi ile suç arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin varlığı belirlenmiştir (Cömertler ve Kar, 2007: 46-54).

Öncü vd. (2007), sosyo-ekonomik faktörlerin ve sosyo demografik özelliklerin psikotik rahatsızlıkları olan kişilerin suç üzerindeki etkilerini araştırdıkları çalışmalarını, 17 ildeki yaklaşık 25 milyon kişiye hizmet vermekte olan Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde yapmışlardır. Hastanenin adli psikiyatri biriminde yer alan Dr. Zati Dokuz Servisi'nde ceza mahkemelerince tedavi edilmelerine karar verilmiş ve psikotik bozukluğu (sanrılı bozukluk ve paylaşılmış psikotik bozukluk hariç) bulunan 70 erkek hasta incelenmiştir. Aynı zamanda suç geçmiş olmayan ancak benzer psikotik bozukluklara sahip 70 kişiden oluşan bir kontrol grubu da oluşturulmuştur. Her iki grupta yer alan kişilere, demografik ve sosyo-ekonomik verilerini toplamak amacıyla bir anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, öğrenim düzeyinin adli psikiyatri grubunda yer alanlarda belirgin şekilde düşük olduğu, daha az oranda şehirde yaşadıkları tespit edilmiştir. Her iki grup için de işsizlik oranı % 86-93 olarak hesaplanmıştır. Yüksek işsizlik dışında, suç işleyenlerin % 48,6'sının herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmadığı, kontrol grubunda yer alanların ise sadece % 15,7'sinin sosyal güvencesinin olmadığı tespit edilmiştir. Yapılan lojistik regresyon analizlerine göre sosyal güvencesin olmayışı ile suç işleme arasında güçlü bir ilişki saptanmıştır. Sosyal güvencenin olmayışı düzenli tedavi alınmasını engellediğinden dolayı hastalık-suç ilişkisinde önemli rol oynadığı belirlenmiştir. Ancak gelir düzeyinin suç işleme üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yazarlar, kişinin sosyal güvencesinin olup da kendine ait bir geliri olmasa dahi, tedavi görmesi nedeniyle suçtan uzak kalabildiği iddiasındadırlar (Öncü vd., 2007: 6, 8-11).

Durusoy vd. (2008), 81 ilde işlenen toplam malvarlığına ve kişilere karşı işlenen suçlar ile yoksulluk, kişi başına gelir, genç nüfus oranı, gelir dağılımında eşitsizlik, işsizlik, göç, ortalama hane halkı sayısı, yeşil kartlı sayısı, zorunlu sosyal sigorta kapsamında olanların sayısı, ilkokul mezunlarının sayısı, mesleki ve teknik eğitim veren okul mezunlarının sayısı ve üniversite mezunlarının sayısı gibi değişkenler arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmada doğrusal regresyon yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, sosyo-ekonomik değişkenlerin malvarlığına karşı işlenen suçlar üzerindeki etkisinin diğer suç türleri üzerindeki etkisinden çok daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İşsizliğin yalnızca mala zarar verme suçlarının sayısını artırmada etkili olduğu, yeşil kartlı sayısı fazla olan illerde ise sadece fuhşa teşvik ve kadın ticareti, ırza teşebbüs ve ırza geçme suçlarının belirgin bir şekilde az olduğu tespit edilmiştir. Zorunlu sosyal sigortaya tabi nüfusu daha çok olan illerde malvarlığına karşı işlenen toplam suç, hırsızlık, kapkaççılık, yankesicilik ve dolandırıcılık suçlarının toplam sayısı anlamlı bir biçimde daha çok gerçekleştiği belirlenmiştir. Ortalama hane halkı sayısı büyük olan illerde, fuhşa teşvik ve kadın ticareti, ırza teşebbüs, ırza geçme, kasten, ihmal veya kazaen öldürme, öldürmeye teşebbüs suçları ve kaçakçılık dışındaki ekonomik nitelikli suçlar hariç diğer suç türlerinin sayısı önemli derecede düşük çıktığı saptanmıştır. Göçün ise daha çok şahsa karşı işlenen suçlar ile ilişkisi olduğu, göç alan illerde ise mala karşı işlenen suçların da fazla olduğu, tespit edilmiştir. Mesleki ve teknik eğitim okullarından mezunların fazla olduğu illerde ise toplam asayiş suçları, malvarlığına ve şahsa karşı işlenen suçlar, mala zarar verme, hırsızlık, kapkaççılık, yankesicilik ve dolandırıcılık, fuhşa teşvik ve kadın ticareti, ırza teşebbüs, ırza geçme, yaralama ve darp suçlarının anlamlı düzeyde daha az gerçekleştiği, belirlenmiştir. Sonuç olarak, yapılan çalışmada, sosyo-ekonomik ve demografik faktörlerin çoğunun farklı suç türlerinin neredeyse tamamı ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu tespit edilmiştir denilebilir (Durusoy vd., 2008: 188-189, 197-198).

Karasu (2008), Türkiye'deki kentleşme dinamiklerinin suç üzerindeki etkilerini araştırdığı çalışmasında, 2000-2006 dönemine ait 30 farklı ilin verilini kullanmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni olarak seçilen suç oranı ile 10.000 kişiye düşen asayiş suçları kastedilmektedir. Bağımsız değişkenler olarak ise; illerin nüfus büyüklükleri, illerin kentleşme oranı, illerin gelişmişlik sıralaması, illere göre kişi başına düşen GSYH miktarı, illerin nüfus yoğunluğu ve illerin net göç hızı, seçilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, illerin nüfus büyüklükleri, illerin kentleşme oranı, illerin gelişmişlik sıralaması, illere göre kişi başına düşen GSYH miktarı, illerin nüfus yoğunluğu ve net göç hızları ile suç oranları arasında pozitif ve

anlamli bir iliŒki bulunmuŒtur. alıŒmada kentleŒme oranı yüksek, geliŒmiŒ, kiŒi baŒına geliri yüksek, nüfus yoğunluğu fazla ve g alan illerde daha çok suç iŒlendięi, tespit edilmiŒtir. Karasu bu Œehirlerdeki suç miktarlarının fazla oluŒunda, sağlıksız kentleŒme sürecinin de etkili olduğunu ifade etmiŒtir. alıŒmada, geliŒmiŒlik düzeyi dŒk, kiŒi baŒına geliri az, sürekli g veren bir olan Tunceli'deki suç oranlarının yüksek oluŒu istisna olarak deęerlendirilmiŒtir (Karasu, 2008: 261-462, 278-279).

Sevim ve Soyaslan (2009), Elazığ ilindeki hırsızlık suçlarının sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini belirleyebilmek için yaptıkları alıŒmada bu özelliklere ait; cinsiyet, yaŒ, eğitim seviyesi, memleketi, ikamet adresi, gelir durumu, meslek, aile yapısı, arkadaŒ grubu, alkol ve uyuŒturucu kullanma, göç etme, suç gemiŒi gibi deęiŒkenleri incelenmiŒtir. Hırsızlık suçundan yakalana 74 kiŒiye 01.09.2007–01.03.2008 tarihleri arasında uygulanan anket sonuçlarına göre, hırsızlık suçunun erkeklerce daha fazla iŒlendięi tespit edilmiŒtir. Hırsızlık yapmıŒ suçluların 16-23 yaŒ grubunda oldukları belirlenmiŒtir. Ayrıca suçluların kendilerinin ve ailelerinin öğrenim düzeyi oldukça dŒk ıkmıŒtır. Hırsızlık suçlarının daha çok bekr, iŒsiz veya dŒk düzeyli iŒlerle uęraŒan ve ekonomik olarak alt sınıf yeleri arasından çıktığı alıŒmanın diğer bulguları arasındadır. Hırsızlık suçlarının kardeŒlerinin ve arkadaŒlarının özellikle hırsızlık suçundan sabıka kaydı bulunduğu araŒtırmanın önemli sonuçları arasındadır (Sevim ve Soyaslan, 2009: 30-37).

Gnal ve Œahinalp (2009), Œanlıurfa'daki hırsızlık suçlarının mekânsal analizini yaptığı alıŒmalarında 2006 yılı verilerini kullanılmıŒlardır. Œehrin mahallelerinin dŒk, orta ve yüksek gelirli olarak e bölündüğü alıŒmanın sonuçlarına göre, 2006 yılında hırsızlık suçunu iŒlemiŒ 193 kiŒiden 141'i dŒk, 41'inin orta ve 11'inin yüksek gelirli mahallelerde ikamet ettiği tespit edilmiŒtir. 2006'da gerekleŒen toplam 363 hırsızlık suçunun daęılıŒına bakıldığında ise, suçların rastgele bir daęılıŒ göstermediği belirlenmiŒtir. Œehrin arazi kullanımının ve sosyo-ekonomik yapının bu dağılımda önemli belirleyiciler oldukları tespit edilmiŒtir. Özellikle Œehrin yüksek gelirli bölgelerindeki hırsızlık olaylarının sayısı oldukça yüksek ıkmıŒtır. Hedef ve imkânların varlığı ve artıŒı suçların bu bölgelerde yoęunlaŒmasında etkili olduğu ifade edilmiŒtir. Suçluların yerlilik durumlarına göre yapılan değerlendirmelerde ise ilginç sonuçlar elde edilmiŒtir. Buna göre, Œanlıurfa'nın yerlisi olan suçlular hedef olarak daha çok fakir mahalleleri tercih ettikleri, Œehir dıŒından gelen suçluların ise yüksek gelirli mahalleleri hedef seçtikleri tespit edilmiŒtir. Yazarlar bu durumu, yerel suçluların meknı tanınmasının, Œehir dıŒından gelenlerin ise

cazip hedefleri daha çok önemsemelerinin sonucu olarak görmüşlerdir (Günel ve Şahinalp, 2009: 103, 107, 113, 143).

Aksu ve Akkuş (2010), 1970-2007 dönemi için, Türkiye’de işlenen malvarlığına karşı işlenen suçların sosyo-ekonomik unsurlardan etkilene biçimini araştırmışlardır. Bu amaçla oluşturdukları ekonometrik modellerde bağımlı değişken olarak malvarlığına karşı işlenen suçları, bağımsız değişkenler olarak ise enflasyon oranı, işsizlik oranı, reel kişi başına geliri, ortaöğretim okullaşma oranlarını kullanmışlardır. Sınır Testi Yaklaşımı’nı uyguladıkları araştırmalarının sonuçlarına göre, sosyo-ekonomik faktörler ile malvarlığına karşı işlenen suçlar arasında uzun dönemli bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre malvarlığına karşı işlenen suçların; enflasyon, işsizlik ve okullaşma oranlarından pozitif yönlü, reel kişi başına gelirden ise negatif yönlü olarak etkilendiği tespit edilmiştir. Yapılan tahminlere göre, malvarlığına karşı işlenen suçları belirleyen faktörlerin kısa ve uzun dönem etkilerinin benzer yönde ve büyüklükte olduğu, ortaya konmuştur. Gerek kısa gerekse de uzun dönemde malvarlığına karşı işlenen suçlar üzerindeki en büyük etkinin ise kişi başına düşen reel gelir olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca ekonomik gelişmenin malvarlığına karşı işlenen suçları azaltacağı iddiasında bulunulmuştur (Aksu ve Akkuş, 2010: 191).

Yıldız vd. (2010), Oğuz Öcal’ın doktora tez çalışmasından ürettikleri çalışmalarında, 2002-2008 dönemini kapsayan Kayseri ilindeki malvarlığına ve şahsa karşı işlenen 11 farklı suç türünü bağımlı değişken olarak kullanmışlardır. Suç türleri üzerinde etkisi olduğu düşünülen sosyo-ekonomik bağımsız değişkenler olarak ise, eğitim düzeyi, iş, gelir durumu, il geneli nüfusu ve polis sayısı kullanılmıştır. Panel regresyon modelinin kullanıldığı araştırmanın sonuçlarına göre, suç ile işsizliğin ve nüfusun pozitif ilişkili olduğu buna karşın gelir ve polis sayılarının ise negatif ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca il merkezindeki nüfus sayısı ile lise mezun sayısı arttıkça suç miktarında artış olduğu, elde edilen sonuçlar arasındadır (Yıldız vd., 2010: 23-27).

Ata (2011), 27 AB üyesi ülkenin 2008 yılı verilerini temel alarak yapmış olduğu çalışmada işsizlik ve ücret bağımsız değişkenlerin malvarlığına karşı işlenen suçlar arasındaki ilişki, yatay kesit analizi ile test etmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, işsizliğin malvarlığına karşı işlenen suçlar üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğu saptanırken, ücret düzeyinin ise negatif yönlü bir etkiye sahip olduğu fakat istatistiksel olarak anlamsız bir ilişki içinde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca işsizlik oranındaki %1’lik bir artışın suç miktarı üzerinde 3,7244 değerinde bir artışa neden olacağı da sonuçlar arasındadır

(Ata, 2011: 125-128).

Kaya ve Bozkurt (2011), Türkiye’de yeşil kart uygulamasına geçildiği 1993 yılı ile 2009 yılı arası dönemine ait veriler ile zaman serisi analizi yapmışlardır. Çalışmalarında yeşil kart ile işsizlik oranları, kişi başına reel milli gelir ve suç oranları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu ilişkileri belirlemek amacıyla en küçük kareler yöntemi kullanılmıştır. Yapılan araştırmanın analiz sonuçlarına göre, işsizlik ve suç oranı ile yeşil kartlı sayısı arasındaki ilişki pozitif ve doğrusal olarak tespit edilmiş iken; modelde yoksulluk göstergesi olarak da kullanılan kişi başına reel milli gelir ile yeşil kartlı sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Kaya ve Bozkurt, 2011: 135-138).

Kızmaz ve Bilgin (2012), Diyarbakır E Tipi Kapalı Cezaevi’nde ev hırsızlığı suçlarından tutuklu ve hükümlü bulunan, 50 suçlu üzerinde derinlemesine mülakat ve anket formu uygulaması yöntem ve teknikleri uygulanarak kapsamlı bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, 50 suçlunun 42’si 18-26 yaş aralığında yer aldıkları, cezaevine girmeden önce Diyarbakır’ın daha çok gelir düzeyi düşük mahallelerinde ikamet ettikleri, % 30’unun başka yerleşim yerlerinden göç ettikleri, % 66’sının okulu terk ettikleri veya okuldan atıldıkları, % 66,6’sının ilköğretim düzeyinde eğitim aldığı, ailelerinin düşük eğitim düzeyine sahip oldukları, babalarının ağırlıklı olarak esnaf/zanaatkar meslek grubunda yer aldıkları, annelerinin % 94’ünün ev hanımı oldukları, ailelerinin % 24’ünün 500 TL’den az, % 38’inin ise 500 TL - 1.000 TL arasında gelir düzeyinde olduğu, yoğun ekonomik problemler yaşadıkları, çoğunun kalabalık ailelere sahip olduğu ve ilk cezaevine girenlerin % 72’sinin 18 yaş ve altında olduğu araştırmanın önemli bulgularındandır. Çalışmada ayrıca hırsızlık yapılacak semtlerin daha çok ekonomik açıdan orta ve üst gelir grubunda yer alanların yaşadığı, sessiz, sakin, polis karakollarının az olduğu ve daha çok yeni yerleşim yerleri arasından seçildiği tespit edilmiştir (Kızmaz ve Bilgin, 2012: 135-158, 273-276).

Uğur (2013), malvarlığına karşı işlenen suçların mekânsal analizini, 2008 verileri ile Denizli özelinde yapmıştır. Çalışmada malvarlığına karşı işlenen suçların mahallelere göre dağılımını; mahallelerin nüfusu, binaların kullanım özellikleri, gelir dağılımı ve bu değişkenlerin kendi aralarındaki bağlantı oranı, korelasyon yöntemi uygulanarak test edilmiştir. Çalışma sonunda Denizli ilinde malvarlığına karşı işlenen suçların, daha çok şehrin doğu ve kuzeydoğu mahallelerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Şehrin bu bölgelerinin ise daha çok düşük gelirli olanların yaşadığı ve nüfus yoğunluğunun şehrin diğer bölgelerine göre daha fazla

olduğu görülmüştür. Aynı zamanda bu mahallelere yoğun bir göç hareketinin olduğu, bu yerlerde işsizliğin yüksek ve geçim sıkıntısının yoğun bir şekilde yaşandığı belirlenmiştir. Ayrıca söz konusu mahallelerin güney bölümlerinde iş ve ticaret alanlarının yoğun bir şekilde bulunması, malvarlığına karşı suçların bu bölgelerde işleniş nedenlerini açıklamada yardımcı olduğu vurgusu yapılmıştır (Uğur, 2013: 9, 29-30).

Polat vd. (2013), hırsızlık suçunu etkileyen faktörleri araştırdıkları çalışmalarında regresyon ve hareketli ortalamalar gibi nicel analiz yöntemlerini kullanmışlardır. Çoklu regresyon analizlerinde bağımsız değişkenler olarak, hırsızlık sayısı, hırsızlık hükümlüsü olarak cezaevinden tahliye edilen erkek sayısı, yaz sıcaklık ortalaması, ilçenin yüzölçümü, ilçenin nüfusu, turist sayısı, kişi başına katma değer³ ve terör olay sayısı belirlenmiştir. Çalışma sonucunda, bir önceki yıl hırsızlık sayısındaki artışın veya azalışın, izleyen yıldaki hırsızlık sayısında aynı yönlü bir etkide bulunduğu belirlenmiştir. Cezaevinden tahliye edilen erkek hırsızlık hükümlü sayısı ile hırsızlık suçları arasında ise pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Buna göre eski erkek hırsızların tahliyesi ile geri dönmeleri hırsızlık suç miktarını artıracığı tahmin edilmiştir. Yaz sıcaklık ortalamasının artışı da hırsızlık suçunu pozitif yönde etkilemektedir. Özellikle turistik bölgelerde turizm amacıyla kullanılan konutlar kullanılmadıkları dönemde hedef haline gelmektedirler. Sıcakların yoğun olduğu saatlerde insanlar araç ve evlerinden uzak kaldığı için kolay hedef oldukları saptanmıştır. Ayrıca yazın kapı ve pencerelerin açık bırakılmasının da hırsızların iştahını artırdığı belirlenmiştir. İlçenin yüzölçümünün artması da hırsızlık sayısını artırdığı tespit edilmiştir. İlçe nüfus artışı hırsızlık olaylarının yaşanmasında bir diğer faktör olarak belirlenmiştir. Nüfusun artması ile potansiyel fail ve mağdur sayısının da artacağı iddia edilmiştir. Turist sayısının artışı da hırsızlık suçunun artmasında önemli bir etken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kişi başı gayrisafi katma değer ve hırsızlık suçu arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Yazarlar, ticari faaliyetlerdeki genişleme, artan gelir düzeyi ve gelir dağılımındaki eşitsizliğin hırsızlık suç miktarını artıracığı iddiasındadırlar. Son olarak terör olayı sayısı ile hırsızlık suç miktarı arasında ise farklı olarak negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre terör olayları arttıkça hırsızlık sayısı azalmaktadır. Yazarlar bu durumu terör olayları meydana geldiğinde insanların geceleri evlerini zorunlu olmadıkça terk etmemeleri, kişilerin daha az hareketli olmaları, kolluk

³Yazarlarca kişi başına gayrisafi katma değer (GSKD), cari fiyatlarla bölgesel gayrisafi katma değer yıl ortası bölge nüfus tahminine bölünmesi ile TL cinsinden tespit edilmiştir (Polat vd., 2013: 18).

kuvvetlerinin daha tedbirli olması ile açıklamışlardır. Hayvan sayısı, eğitim durumu, işsizlik, göç hareketleri, asayiş hizmetlerinde görev alan Jandarma personel sayısı gibi değişkenler için ise yapılan analizler neticesinde anlamlı sonuçlar çıkmamıştır (Polat vd., 2013: 12-18).

9. Sonuç

Simon Kuper, 1994 yılında “*Futbol Asla Sadece Futbol Değildir*”⁴ adlı kitabını yayınladığında, dünya spor kamuoyunda oldukça geniş ilgi uyandırmış ve bu ilgi kitabın defalarca yeniden basılmasına neden olmuştur. Kuper, futbolun toplumsal, siyasal ve ekonomik hayattaki rolüne dikkat çekerek, bu sporun tüm dünyayı etkisi altına almasındaki dinamikleri incelemiştir. “Bir oyun milyarlarca insan için önemli olduğu takdirde sadece bir oyun olmaktan çıkar”, diyen Kuper, sonuç olarak, “Futbol asla sadece futbol değildir. Savaşlar çıkmasına ve devrimler yapılmasına neden olur, mafyayı ve diktatörleri adeta büyüler”, (Kuper, 2006: 34) diyerek futbolun etki alanlarına işaret etmiştir.

Kuper’dan yola çıkarak, suçun bireysel, ailevi, toplumsal, siyasal ve ekonomik etkileri dikkate alındığında, suç fiilinin sadece fail ile mağdur arasında gerçekleşen bir eylem olmanın ötesine geçerek, “*Suç Asla Yalnızca Suç Değildir*” formuna dönüşmektedir. Zira suç, fail-mağdur ilişkisini aşarak toplumsal hayata yayılan pekçok negatif dışsallıklar yaymaktadır. Bu nedenle suçu salt hukuki bir yaklaşımla kanunlara aykırı bir davranış olarak değerlendirmek, suçu anlamada ve suçun önlenmesine yönelik geliştirilecek politikaların oluşturulmasında yanıltıcı olabilir. Ancak suçun karmaşık yapısı, onu anlamlandırma, nedenlerini tespit etme ve önleme için geliştirilecek politikalar bakımından sınırlandırıcı bir unsurdur. Dünyada var olan insan adedince suç işleme nedeni ve bu suçun o sayıca farklı sonuçları oluşabilir. Bu nedenle suçu açıklamak için geliştirilen 200’ün üzerindeki teori ve modele karşın suçun dinamiklerinin tam olarak açıklığa kavuşturulduğu vaki değildir. Toplumun tamamını ilgilendiren önemli sosyal problemlerin başında gelen suç olgusu sosyal bilimlerin birçoğunun çalışma alanı olmuştur. Her bir disiplin kendi perspektifi ile açıklamaya çalıştığı bu karmaşık yapı, daha çok sosyolog ve kriminologlar tarafından çalışma konusu edilmiş olsa da özellikle Becker sonrasında iktisatçıların da çalışma konuları arasında yer almaya başlamış ve iktisatçıların suça olan ilgisi zamanla artmıştır.

Yukarıda suç ile ilişkileri literatür çalışması düzeyinde incelenen ekonomik değişkenler ve daha fazlası suçun nedenlerini ekonomik bir

⁴ Kitabın orijinal adı Football Against The Enemy.

perspektifle araştıran pek çok çalışmada kullanılmıştır. Ancak yapılan sayısız çalışma sonuçları gelir düzeyi, gelir eşitsizliği, işsizlik, yoksulluk, göreceli mahrumiyet gibi ekonomik değişkenler ile suç arasındaki ilişkinin karmaşık bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Ağırlıklı olarak gelişmiş ülkelerde yapılmış suçu ekonomik pencereden açıklamaya çalışan araştırma sonuçlarının birbirleriyle rtuşmediği görülmektedir. Bazı araştırmalarda suç için ekonomik risk faktörü olduğu yaygın kanaatine sahip olunan işsizlik, gelir, yoksulluk, gelir eşitsizliği ve göreceli mahrumiyet gibi faktörlerin suç miktarı üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu yönünde bulgular ortaya koyarken, bazı araştırmalarda ise bu değişkenler ile suç miktarı arasında negatif bir ilişkinin olduğuna dair tespitlerde bulunulmaktadır. Ekonomik faktörlerin suç üzerinde etkilerine dair yapılan araştırmalardaki farklı sonuçların elde edilmesinde, kullanılan farklı istatistik i yöntemler, farklı veri setleri, kullanılan veri setlerinin oluşturulmasında yapılan metodolojik hataların yanısıra suçun biziatihi kendisinin son derece karmaşık bir yapıya sahip oluşudur. Suça etki etmesi muhtemel psikolojik, biyolojik, çevresel, kültürel, siyasi gibi pek çok faktörün göz ardı edilerek yalnızca ekonomik bir pecereden bakarak suçun nedenlerini açıklamak yetersiz kalmaktadır. Ancak buradan ekonomik faktörlerin suçun nedenlerini anlamada gereksiz olduğu anlamı çıkarılmamalıdır. İşsizlik sonucu yaşanan travmalar sonrası yaşanan cinayetler, açlığın-yoksulluğun pencesindeki insanların yaptığı hırsızlıklar ya da televizyonlarda, gazetelerde, dergilerde ve internette adeta toplumsal bir başarı hedefi olarak sunulan zengin hayatları yaşamak için yapılan dolandırıcılıklar hiç de azımsanmayacak sayılardadır. Bu nedenle suçun nedenlerini anlamlandırmada ekonomik faktörler, incelenmesi gereken yegane faktörler olmasalar da, göz ardı edilebilecek unsurlar da değildirler.

Kaynakça

- Aaltonen, M., Kivivuori, J., Martikainen, P., (2011), "Social Determinants of Crime inn a Welfare State: Do They Still Matter?", *Acta Sociologia*, Vol.54, No.2, pp.161-181.
- Aksu, H., Akkuş, Y., (2010), "Türkiye'de Mala Karşı Suçların Sosyoekonomik Belirleyicileri zerine Bir Deneme: Sınır Testi Yaklaşımı (1970-2007)", *Sosyo Ekonomi*, C. 1, Ocak-Haziran, ss. 191-213.
- Albanese, J. S., (2005), *Criminal Justice*, 3rd Ed., New York: Pearson Education.

- Allen R., (1996), "Socioeconomic Conditions and Property Crime: A Comprehensive Review and Test of the Professional Literature", *American Journal of Economics and Sociology*, Vol. 55, No. 3, pp. 293-308.
- Altındağ, D. T., (2012), "Crime and Unemployment: Evidence for Europe", *International Review of Law and Economics*, Vol. 32, Iss. 1, pp. 145-157.
- Amatrudo, A., (2009), *Criminology and Political Theory*, London: SAGE.
- Ata, A. Y., (2011), "Ücretler, İşsizlik ve Suç Arasındaki İlişki: Ya tay Kesit Analizi", *Çalışma ve Toplum*, 2011/4, ss. 113-134.
- Aytaç, M., Aytaç, S., Bayram, N., (2007), "Suç Türlerini Etkileyen Faktörlerin İstatistiksel Analizi", 8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi, İnönü Üniversitesi, 24-25 Mayıs, Malatya.
- Babones, S. J., (2014), *Methods for Quantitative Macro-Comparative Research*, California: SAGE.
- Baharom, A. H., Habibullah, M. S., (2009), "Income, Unemployment and Crime: Panel Data Analysis On Selected European Countries", 9th Global Conference on Business&Economics, http://www.gcbe.us/9th_GCBE/data/confcd.htm, Erişim Tarihi: 15.03.2014.
- Baloğlu, F., (2000), "Rasyonelite ve Ekonomik Sosyoloji", *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, S. 26, ss. 199-215.
- Baum, A., Fleming, R., Reddy, D. M., (1986), "Unemployment Stress: Loss of Control, Reactance and Learned Helplessness", *Social Science and Medicine*, Vol. 22, Iss. 5, pp. 509-516.
- Beautrais, A. L., Joyce P. R., Mulder, R. T., (1998), "Unemployment and Serious Suicide Attempts", *Psychological Medicine*, Vol. 28, Iss. 1, pp. 209-218.
- Becker, G. S., (1968), "Crime and Punishment: An Economic Approach", *The Journal of Political Economy*, Vol.76, No.2, pp.169-217.
- Becker, G. S., (1990), "Nobel Lecture: The Economic Way of Looking at Behavior", *The Journal of Political Economy*, Vol. 101, No. 3, pp. 385-409.
- Berkowitz, L., (1969), "The Frustration Aggression Hypothesis Revisited", pp. 1-28, In Leonard Berkowitz (Ed.), *Roots of Aggression*, New York: Atherton Press.
- Bernburg, J. G., Thorlindsson, T., Sigfusdottir, I. D., (2009), "Relative Deprivation and Adolescent Outcomes in Iceland: A Multilevel

- Test”, *Social Forces*, Vol. 87, No. 3, pp. 1223-1250.
- Blau, J., Blau, P., (1982), “The Cost of Inequality: Metropolitan Structure and Violent Crime”, *American Sociological Review* , Vol. 47, pp. 114-129.
- Bourguignon, F., Nunez, J., Sanchez, F., (2003), “What Part of The Income Distribution Matters for Explaining Property Crime? The Case of Colombia”, *Documento CEDE 2003-07*, ISSN 1657-7191, <http://economia.uniandes.edu.co/publicaciones/D2003-07.zip>, Erişim Tarihi: 18.08.2014.
- Carmichael, F., Ward, R., (2000), “Youth Unemployment and Crime in the English Regions and Wales”, *Applied Economics*, Vol. 32, No. 5, pp. 559-571.
- Carmichael, F., Ward, R., (2001), “Male Unemployment and Crime in England and Wales”, *Economics Letters*, Vol. 73, Iss. 1, pp. 111-115.
- Cantor, D., Land, K., C., (1985), “Unemployment and Crime Rates in the Post-World War II United States: A Theoretical and Empirical Analysis”, *American Sociological Review*, Vol. 50., No. 3, pp. 317-332.
- Chen, J., Choi, Y. C., Mori, K., Sawada, Y., Sugano, D., (2012), “Recession, Unemployment, and Suicide in Japan”, *Japan Labor Review*, Vol. 9, No. 2, pp. 75-92.
- Cheong, S., Wu, Y., (2013), *Inequality and Crime Rates in China*, University of Western Australia, Economic Discussion/Working Papers, No. 13.11
- Chester, C. R., (1976), “Perceived Relative Deprivation as a Cause of Poverty Crime”, *Crime Delinquency*, Vol. 22, Iss. 17, pp. 17-30.
- Choe, J., (2008), “Income Inequality and Crime in The United States”, *Economics Letters*, Vol. 101, pp. 31–33.
- Chuang, H., Huang W., (2007), “Re-Examination of Suicide Rates in Taiwan”, *Social Indicators Research*, Vol. 83, No. 3, pp. 465-485.
- Conklin, J. E., (1981), *Criminology*, New York: Macmillan Publishing.
- Coomer, N., (2003), “America’s Underclass and Crime: The Influence of Macroeconomic Factors”, *Issues in Political Economy*, Vol. 12.
- Cömertler, N., Kar, M., (2007), “Türkiye’de Suç Oranının Sosyo-Ekonomik Belirleyiceleri: Yatay Kesit Analizi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 62, S. 2, s. 37-57.
- Crawford M. J., Prince M., (1999), “Increasing rates of Suicide in Young

- Men in England during the 1980's: The Importance of Social Context", *Social Science & Medicine*, Vol. 49, No. 10, pp. 1419-1423.
- Cünedioğlu, H. E., Fazlıoğlu, Ö., Urhan, B., (2011), "Mağrip'ten Mısır'a İsyân ve Başkaldırı: Arap Sokakları Saraylardan Ne İstiyor", TEPAV Değerlendirme Notu, Şubat 2011. http://www.tepav.org.tr/upload/files/1297238780-0.Magrip_ten_Misir_a_Isyan_ve_Baskaldiri.pdf, Erişim Tarihi: 20.09.2014.
- Çakmak, C., Güney, A. (2011), "Suçun Ekonomik Bir Belirleyicisi Olarak İşsizlik: 1990-2009 Türkiye Analizi", ss. 222-242, İçinde Sekine Bozdemir, & Uğur Argun, . (Der.), Suç Önleme Sempozyumu, Bursa: Bursa Emniyet Müdürlüğü Yayınları.
- Çalışkan Ş., (2010), "Türkiye'de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, S. 59, ss. 89-132.
- Çiftçi, B., Bahar, O., (2005), "Ekonomik Kriz-Suç İlişkinine Teorik ve Ampirik Bir Yaklaşım: Muğla Örneği", *İktisat İşletme ve Finans*, C. 20, S. 227, ss. 109-122.
- Dambrun, M., Taylor, D. M., McDonald, D. A., Crush, J., Meot, A., (2006), "The Relative Deprivation-Gratification Continuum and the Attitudes of South Africans Toward Immigrants: A Test of the V-Curve Hypothesis", *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 91, No. 6, pp. 1032-1044.
- Danziger, S., Wheeler, D., (1975), "The Economics of Crime: Punishment or Income Redistribution", *Review of Social Economy*, Vol. 33, Iss. 2, pp. 113-131.
- Demirkan, S. Y., Ersöz, A. G., Şen, R. B., Ertekin, E., Sezgin, Ö., Turğut, A. M., Şehitoğlu, N., (2009), "Boşanma Nedenleri Araştırması", T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54293ea2369dc32358ee2b25/kutuphane_5_6_bosanma_nedenleri_arastirmasi.pdf, Erişim Tarihi: 20.02.2015.
- Doğan, C., Tek, M., (2007), "Türkiye'de Gelir Dağılımının Toplanma Oranı Yöntemiyle Analizi", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 3, No. 2, ss. 93-119.
- Dollard, J., Doob, L., Miller, N., Mowrer, O., Sears, R., (1939), *Frustration and Aggression*, New Haven, Conn: Yale University Press.

- Dollard, J., Doob, L., Miller, N., Mowrer, O., Sears, R., (1970), "Frustration and Aggression". pp. 22-32, In Edwin I. Megargee, Jack E. Hokanson (Eds.), *The Dynamics of Aggression; Individual, Group, And International Analyses*, New York: Harper and Row.
- Dolu, O., (2011), *Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji*, 3. Baskı, Ankara: Seçkin.
- Dooley, D., Catalano, R., (1988), "Recent Research on The Psychological Effects of Unemployment", *Journal of Social Issues*, Vol. 44, No. 4, pp. 1-12.
- Douglas S. Maynard & Daniel C. Feldman, (Eds.), *Underemployment: Psychological, Economic, and Social Challenges*, New York: Springer.
- Durusoy, S., Köse, S., Karadeniz, O., (2007), "Başlıca Sosyo Ekonomik Sorunlar Suçun Belirleyicisi Olabilir mi? Türkiye'de İller Arası Bir Analiz", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 7, S. 23, ss. 172-203.
- Edmark, K., (2005), "Unemployment and Crimes: Is There a Connection?", *The Scandinavian Journal of Economics*, Vol. 107, No. 2, pp. 353-373.
- Ehrlich, I., (1973), "Participation in Illegitimate Activities; A Theoretical and Empirical Investigation", *Journal of Political Economy*, Vol.81, No.3, pp. 521-565.
- Ehrenberg, R. G., Smith, R. S., (1991), *Modern Labor Economics*, New York: Harper Collins.
- Eğilmez, M., Kumcu, E., (2005), *Ekonomi Politikası*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Fafchamps, M., Minten, B., (2006), "Crime, Transitory Poverty, and Isolation: Evidence from Madagascar", *Economic Development and Cultural Change*, Vol 6, Iss. 3, pp. 579-603.
- Fagin, L., (1981), *Unemployment and Health in Families: Case Studies Based on Family Interviews*, London: DHSS
- Fajnzylber, P., Lederman D., Loayza N., (1998), *Determinants of Crime Rates in Latin America and The World: An Empirical Assessment*, Washington, DC: World Bank.
- Fajnzylber, P., Lederman D., Loayza N., (2002a), "Inequality and Violent Crime", *Journal of Law and Economics*, Vol. 45, pp. 1-40.
- Fajnzylber, P., Lederman D., Loayza N., (2002b), "What Causes Violent

- Crime”, *European Economic Review*, Vol. 46, pp. 1323-1357.
- Fleisher, B. M., (1963), “The Effect of Unemployment on Juvenile Delinquency”, *Journal of Political Economy*, Vol. 71, No. 6, pp. 543-555.
- Fleisher, B. M., (1966), “The Effect of Income on Delinquency”, *The American Economic Review*, Vol. 56, No.1/2, pp. 118-137.
- Fowles, R., Merva, M. (1996), “Wage Inequality and Criminal Activity: An Extreme Bounds Analysis for the United States, 1975-1990”, *Criminology*, Vol. 34, No. 2, pp. 163-182.
- Freeman, R. B., (1982), *Crime and The Labor Market*, Working Paper, No. 1031, National Bureau of Economic Research.
- Gibbons, D. C., (1968), *Society, Crime, and Criminal Careers: An Introduction to Criminology*, New Jersey: Prentice-Hall.
- Giddens A., (2005), *Sosyoloji*, (Haz. Cemal Güzel), Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Gillani, S. Y. M., Rehman, H. U., Gill, A. R., (2009), “Unemployment, Poverty, Inflation, and Crime Nexus: Cointegration and Casuality Analysis of Pakistan”, *Pakistan Economic and Social Review*, Vol. 47, No. 1, pp. 79-98.
- Gottfredson, M. R., Hirschi, T. A., (1990), *General Theory of Crime*, Stanford, Stanford University Press.
- Grogger, J., (1998), “Market Wages and Youth Crime”, *Journal Labor Market*, Vol.16, No.4, pp.756-791.
- Gurney, R. M., (1981), “Leaving School, Facing Unemployment and Making Attributions about Unemployment”, *Journal of Vocational Behavior*, Vol. 18, No. 1, pp. 79-91.
- Gurr, T. R., (1970), *Why Men Rebel*, Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Gümüş, E., (2004), “Crime in Urban Areas: An Empirical Investigation”, *Akdeniz Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, S. 7, ss. 98-109.
- Günel, V., Şahinalp, M. S., “Şanlıurfa Şehrindeki Hırsızlık Suçlarının Mekansal Analizi”, *Polis Bilimleri Dergisi*, C. 11, S. 1, ss. 99-148.
- Gürer, C., Dolu, O., Demir, S., Köksal, T., (2010), “Kavram Oluşturma ve Ölçüm”, *İçinde Kaan Böke (Ed.), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, ss.103-149, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Güvel, E. A., (2004), *Suç ve Ceza Ekonomisi*, Ankara: Roma Yayınları.
- Hagan, F. E., (2011), *Introduction to Criminology: Theories, Methods,*

- and Criminal Behavior, 7th Ed., Los Angeles: Sage Publications.
- Hashim, S. M., (1998), *Income, Inequality And Poverty In Malaysia*, Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.
- Hipp, J. R., Yates, D. K., (2011), “Ghettos, Thresholds, And Crime: Does Concentrated Poverty Really Have An Accelerating Increasing Effect On Crime”, *Criminology*, Vol. 49, No. 4, pp. 955-990.
- Howsen, R. M., Stephen, B. J., (1987), “Some Determinants of Property Crime: Economic Factors Influence Criminal Behavior But Cannot Completely Explain the Syndrome”, *American Journal of Economics and Sociology*, Vol. 46, No. 4, pp. 445-457.
- Hooghe, M., Vanhoutte, B., Hardyns W., Bircan, B., (2011), “Unemployment, Inequality, Poverty and Crime”, *British Journal. Criminol*, Vol. 51, pp. 1– 20.
- Huang, C. C., Laing, D., Wang, P., (2004), “Crime and Poverty: A Search-Theoretic Approach”, *International Economic Review*, Vol. 45, Iss.3, pp. 909-938.
- İmrohoroğlu, A., Merlo A., Rupert, P., (2004), “What Accounts for the Decline in Crime”, *International Economic Review*, Vol. 45, No. 3, pp. 707-729.
- Karasu, M., A., (2008), “Türkiye’de Kentleşme Dinamiklerinin Suça Etkisi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 57, S. 4, ss. 255-281.
- Kauzlarich, D., Barlow, H. D., (2009), *Introduction to Criminology*, 9th Ed., . New York: Rowman & Littlefield Publishers.
- Kaya, M., V., Bozkurt, İ., (2011), “İşsizlik, Kişi Başına Milli Gelir (Yoksulluk), Suç Oranı ve Yeşil Kart: 1993-2009 Türkiye Örneği”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 30, ss. 133-140.
- Kaynak, M., (2007), *Kalkınma İktisadı*, 2. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Keleş, R., Unsal, A., (1982), *Kent ve Siyasal Şiddet*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 507, Ankara: A.Ü. S.B.F. Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi.
- Kelly, M., (2000, “Inequality and Crime”, *Review of Economics and Statistics*, Vol. 82, No. 4, pp. 530–539.
- Kennedy, L. W., Robert, A. S., David, R. F., (1991), “Homicide in Urban Canada: Testing the Impact of Economic Inequality and Social Disorganization”, *The Canadian Journal of Sociology*, Vol. 16, No. 4, pp. 397-410.

- Kenny, D. A., (1979), *Correlation and Causality*, New York: John Wiley & Sons Inc.
- Kinicki, A. J., (1985), "Personal Consequences of Plant Closings: A Model and Preliminary Test", *Human Relations*, Vol. 38, No. 3, pp. 197-212.
- Kızmaz, Z., (2003), "Ekonomik Yapı ve Suç: Bazı Araştırma Bulguları Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 13, S. 2, ss. 279-304.
- Kızmaz, Z., (2006), "Suçun Önemli Belirleyenleri Olarak İktisadi Etkenler: İşsizlik ve Suç İlişkisine Sosyolojik Bir Bakış", *Polis Bilimleri Dergisi*, C. 8, S. 1, ss. 73-90.
- Kızmaz, Z., Bilgin, R., (2012), *Hırsızlık: Suçlular, Nedenler ve Dinamikleri*, Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Kızmaz, Z., (2012), "Gelişmekte Olan Ülkelerde Suç: Suç Oranlarının Artışı Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme", *Mukaddime*, S. 5, ss. 51-74.
- Kuper, S., (2003), *Futbol Asla Sadece Futbol Değildir*, 2. Baskı, Çev. Sinan Gütunca, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Kurt, Ş., (2006), "İşsizliğin Psiko-Sosyal Sonuçları Ve Türkiye Üzerine Muhtemel Etkileri", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, S. 51, ss. 358-379.
- Kutlar, A., (2003), "Türkiye’de Sosyo-Ekonomik ve Demografik Faktörlerle Suç İlişkisi Üzerine Bir Ekonometrik Çalışma", *EKEV Akademi Dergisi*, S. 14, ss. 295-309.
- Lee, D. Y., (2003), "Unemployment and Crime: An Empirical Investigation", *Proceedings of the Pennsylvania Economic Association*,
<http://aux.edinboro.edu/pea/pub/Proceed2003/pea2003-11%20-%20lee%20paper.pdf>, Erişim Tarihi: 22.09.2014.
- Liem, R., Liem, J. H., (1988), "Psychological Effects of Unemployment on Workers and Their Families", *Journal of Social Issues*, Vol. 44, No. 4, pp. 87-105.
- Linn, M. W., Sandifer, R., Stein, S., (1985), "Effects of Unemployment on Mental and Physical Health", *American Journal of Public Health*, Vol. 75, No. 5, pp. 502-506.
- Luiz, J. M., (2001), "Temporal Association, The Dynamics of Crime and Other Economic Determinants: A Time Series Econometric Model of South Africa", *Social Indicators Research*, Vol. 53, pp.

33-61.

- Macionis, J. J., Plummer, K., (1998), *Sociology: A Global Introduction*, New York: Prentice Hall Europa.
- Mankiw, N. G., (2004), *Principles of Macroeconomics*, Ohio: Cengage Learning.
- Marks, Karl (1974), *Ücretli Emek ve Sermaye: Ücret, Fiyat ve Kar*, (Çev. Orhan Suda), İstanbul: Suda Yayınları.
- Meera, A. K., Jayakumar, M., (1995), "Determinants of Crime in a Developing Country: A Regression Model", *Applied Economics*, Vol. 27, pp. 455-460.
- Mejia, D., Restrepo, P., (2010), "Crime and Conspicuous Consumption" Manuscript Universidad de los Andes, 2010-32, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1720919, Erişim Tarihi: 18.09.2014.
- Messner, S. F., (1980), "Income, Inequality and Murder Rates: Some Cross-National Findings", *Comperative Social Research*, Vol. 3, pp. 185-198.
- Messner, S. F., (1983), "Regional and Racial Effects on the Urban Homicide Rate: The Subculture of Violence Revisited", *American Journal of Sociology*, Vol. 88, No. 5, pp. 997-1007.
- Miles, J., Shevlin, M., (2001), *Applying Regression and Correlation*, London: SAGE.
- Miller, J. M., Schreck, C. J., Tewksburty, R., (2006), *Criminological Theory: A Brief Introduction*, Boston, MA: Allyn&Bacon Incorporated.
- Miyoshi, K., (2011), "Crime and Local Labor Market Opportunities for Low-Skilled Workers: Evidence Using Japanese Prefectural Panel Data", *Pacific Economic Review*, Vol.16, Iss. 5, pp. 565-576.
- Momani, B., (2012), "The Arab Spring Can Bring a Demographic Dividend: That is Good for Business and Investors", *Global Policy Essay*, <http://canada-arabbusiness.org/wp-content/uploads/2013/02/Momani-The-Arab-Spring-Can-Bring-a-Demographic-Dividend-Brief.pdf>, Erişim Tarihi: 18.09.2014.
- Mustard, D. B., (2010), *How do Labor Markets Affect Crime? New Evidence on an Old Puzzle.*, IZA Discussion Paper, No.4856, <http://ftp.iza.org/dp4856.pdf>, Erişim Tarihi: 15.08.2014.
- Nadar, E. N., (2011), *Statistics*, New Delhi: PHI Learning Private Limited.

- Nilsson, A., (2004), *Income Inequality and Crime: The Case of Sweden*, Institute for Labour Market Policy Evaluation, Working Paper, No. 2004:6.
- Neumayer, E., (2005), “Inequality and Violent Crime Evidence from Data on Robbery and Violent Theft”, *Journal of Peace Research*, Vol. 42, Iss. 1, pp. 101-112.
- Oğuzlar, A., (2005), “Lojistik Regresyon Analizi Yardımıyla Suçlu Profilinin Belirlenmesi”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.19, S. 1, ss. 21–35.
- Oliver, A., (2002), “The Economics of Crime: An Analysis of Crime Rates in America”, *The Park Place Economist*, Vol. 10, pp. 30-35.
- Öztürk, M., (2004), “Kur’an, Kitab-ı Mukaddes ve Sümer Mitolojisinde Hâbil-Kâbil Kıssası”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 4, S. 1, ss. 147-164.
- Papps, K., Winkelmann, R., (2000), “Unemployment and Crime: New Evidence for an Old Question”, *New Zeland Economic Papers*, Vol. 34, No. 1, pp. 53-71.
- Patterson, E. B., (1991), “Poverty, Income Inequality, and Community Crime Rates”, *Criminology*, Vol. 29, Iss. 4, pp. 755-776.
- Pazarlıoğlu, V., Turgutlu, T., (2007), “Gelir, İşsizlik ve Suç: Türkiye Örneği”, *Finans Politik ve Ekonomik Yaklaşımlar*, C. 44, S. 513, ss. 63-70.
- Pedulla, D. S., Newman, K. S., (2011), “The Family and Community Impacts of Unemployment”, In
- Pridemore, W. A., (2011), “Poverty Matters: A Reassessment of the Inequality- Homicide Relationship in Crossational Studies”, *British Journal of Criminology*, Vol. 51, No. 5, pp. 739- 772.
- Pınar, A., (2006), *Maliye Politikası*, Ankara: Naturel Yayıncılık.
- Polat, C., Eren, H., Erbakıcı, F., (2013), “Hırsızlık Suçunu Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi ve Geleceğe Yönelik Yaklaşımlar”, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, C. 2, S. 1, ss. 1-33.
- Radzinowicz, L., King, J., (1977), *The Growth of Crime: The International Experience*, New York: Basic Books.
- Raphael S., Winter-Ebmer R., (2001), “Identifying the Effect of Unemployment on Crime”, *Journal of Law and Economics*, Vol. 44, Iss. 1, pp. 259-283.
- Rushing A. W., (1968), “Income, Unemployment and Suicide: An Occupational Study”, *The Sociological Quarterly*, Vol. 9, No. 4,

pp. 493-503.

- Saridakis, G., Spengler, H., (2012), "Crime, Deterrence and Unemployment in Greece: A Panel Data Approach", *The Social Science Journal*, Vol. 49, pp. 197-174.
- Seepersad, R., (2009), *Mediators And Tepe Değerrators In The Relative Deprivation– Crime/Counter-Normative Actions Relationship*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), University of Toronto.
- Sen, A., (1997), "Inequality, Unemployment and Contemporary Europe", *International Labour Review*, Vol. 136, No. 2, pp. 155-171.
- Sen, A., (2000), *Social Exclusion: Concept, Application, and Scrutiny*, Philippines: Asian Development Bank.
- Sen, A., (2003), "Development as Capability Expansion", In: Sakiko Fukuda-Parr, A. K. Shiva Kumar (Eds.), *Readings in Human Development*, New York: Oxford University Press.
- Sevim, Y., Soyaslan, Y., (2009), "Hırsızlık Suçu Faillerinin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Özellikleri: Elazığ Örneği", *Polis Bilimleri Dergisi*, C. 11, S. 3, ss. 23-41.
- Sokullu-Akıncı, F., (2009), *Kriminoloji*, 6.baskı, İstanbul: Beta.
- Stack, S., (1984), "Income Inequality and Property Crime: A Cross-National Analysis of Relative Deprivation Theory", *Criminology*, Vol. 22, No. 2, pp. 229–257.
- Stouffer, S. A., Suchman, E. E., DeVinney, L. C., Starr, S. A., Williams, R. M., (1949), *The American Soldier Vol. I: Adjustment During Army Life*, New Jersey: Princeton University Press
- Sutherland, E. H., Cressey, D. R., (1966), *Principles of Criminology*, 7. Baskı, New York: J. B. Lippincott Company.
- Swinburne, P., (1981), "The Pyschological Impact of Unemployment on Managers and Professional Staff", *Journal of Occupational Psychology*, Vol. 54, pp. 47-64.
- Tauchen, H., Witte, A. D., Griesinger H., (1994), "Criminal Deterrence: Revisiting the Issue with a Birth Cohort", *Review of Economics and Statistics*, Vol. 76, No. 3, pp. 399-412.
- Taşcı, F., (2009), "Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç", *Kamu-İş*, C. 10, S. 4, s. 177-204.
- Thio, A., (2006), *Deviant Behavior*, 8th Ed., New York: Pearson.
- Tierney, J., (2010), *Criminology: Theory and Context*, 3rd Ed., London:

Pearson Longman.

- Tiggemann, M., Winefield, A. H., (1984), "The Effects of Unemployment on the Mood, Self-Esteem, Locus of Control, and Depressive Affect of School Leavers", *Journal of Occupational Psychology*, Vol. 57, Iss. 1, pp. 33-42.
- Todaro, M. P., (1989), *Economic Development In The Third World*, 4th Ed., New York: Longman.
- Tsushima, M., (1996), "Economic Structure and Crime: The Case of Japan", *Journal of Socio-Economics*, Vol. 25, No. 25, pp. 497-515.
- Türk, İ., (2004), *Maliye Politikası*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Ubeyd, H., (2012), "Arap Devrimlerinin Ekonomi Politigi", ss. İçinde İbrahim Tıgılı (Der.), *Devrimlerden Sonra Arap Baharı*, İstanbul: Dübam Yayınları.
- Uğur, Abdullah, "Denizli Şehrinde Mala Karşı İşlenen Suçların Mekânsal Analizi", *Polis Bilimleri Dergisi*, C. 15, S. 2, ss. 1-28.
- UNDP (1997), *Human Development Report 1997*, New York: Oxford University Press.
- Veblen, T., (1915), *The Theory of the Leisure Class: An Economic Study of Institutions*, New York: The Macmillan Company.
- Vold, G. B., (1979), *Theoretical Criminology*, 2nd Ed., New York: Oxford University Press.
- Wadsworth, M. E. J., Montgomery, S. M., Bartley, M. J., (1999), "The Persisting Effect of Unemployment on Health and Social Well-being in Men Early in Working Life", *Social Science & Medicine*, Vol. 48, pp. 1491-1499.
- Weatherburn, D., (2001), "What Causes Crime", *Crime and Justice Bulletin*, No. z4, pp. 1-10.
- Winefield, A. H., Tiggemann, M., Smith, S., (1987), "Unemployment, Attributional Style and Psychological Well-Being", *Personality and Individual Differences*, Vol. 8, Iss. 5, pp. 659-665.
- Winefield, A. H., Tiggemann, M., (1989), "Job Loss Versus Failure to Find Work as Psychological Stressors in the Young Unemployed", *Journal of Occupational Psychology*, Vol. 62, Iss. 1, pp. 79-85.
- Winefield, A. H., Tiggemann, M., (1990), "Employment Status and Psychological Well-being: A Longitudinal Study", *Journal of*

Applied Psychology, Vol. 75, Iss. 4, pp. 455-459.

- Witt, R., Clarke, A., Fielding, N., (1998), "Crime, Earnings Inequality and Unemployment in England and Wales", *Applied Economics Letters*, Vol.5, No. 4, s.265-267.
- Witt, R., Clarke, A., Fielding, N., (1999), "Crime and Economic Activity: A Panel Data Approach", *The British Journal of Criminology*, Vol. 39, No. 3, pp. 391-400.
- Wright, R. T., Decker, S. H., (1997), *Armed Robbers in Action: Stickups and Street Culture*, New Hampshire: University Press of New England.
- Yamak, N., Topbaş, F., (2005), "Suç ve İşsizlik Arasındaki Nedensellik İlişkisi", 14. İstatistik Araştırma Sempozyumu Bildirileri, 5-6 Mayıs, Ankara.
- Yang, B., Lester, D., (1995), "Suicide, Homicide and Unemployment", *Applied Economic Letters*, Vol. 2, No. 3, pp. 278-279.
- Yıldız, R., Öcal, O., Yıldırım, E., (2011), "Suçun Sosyoekonomik Belirleyicileri: Kayseri Üzerine Bir Uygulama", *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, S.36, ss.15-31.
- Yılmaz, M. E., (2011), "Arap İsyanları ve Arap Ortadoğusu'nun Siyasal Dönüşümü", *Akademik Orta Doğu*, C. 6, S. 1, ss. 63-75.
- Yılmaz, T., Fidan, F., Karataş, V., (2004), "İşsizliğin Sosyo-Psikolojik Sonuçları: Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Bireylerin Tutumları, Bir Alan Araştırması", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, S. 48, ss. 164-183.
- Yücel, M. T., (2003), *Kriminoloji*, 2. Baskı, Ankara: Başkent Matbaası.